

Ewaluacja zewnętrzna

realizacji

Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność
na lata 2016 – 2023

Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania

Zalew Zegrzyński

LOKALNA
GRUPA
DZIAŁANIA
ZALEW
ZEGRZYŃSKI

Realizacja:

OMIKRON Mariusz Wachowicz

Warszawa 2022

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Ewaluacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach 19.4 poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

1. Wstęp

Ewaluacja i zasady jej prowadzenia w LGD wynikają z wytycznych nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Planowane cele, metody i narzędzia ewaluacyjne mieszczą się w zakresie wytyczonym przez Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju z marca 2017 roku. Niemniej potrzeba ewaluacji wynika również z samego procesu realizacji Strategii oraz konieczności ciągłej dbałości o utrzymanie wysokiej jakości podejmowanych interwencji.

Zmiany społeczne i gospodarcze sprawiają, że konieczna jest analiza Strategii pod kątem jej aktualności, ale także sprawności i efektywności jej dotychczasowej realizacji oraz użyteczności podejmowanych działań i przyjmowanych rozwiązań. Rzetelne ocenienie Strategii na tym etapie wdrażania wymaga nie tylko przyjrzenia się uzyskanym efektom, ale także samemu procesowi, aby można było zidentyfikować elementy wymagające poprawy. Uzyskane wyniki zostaną uwzględnione przez LGD w kolejnym okresie programowania 2023-2027.

Niniejszy raport jest zwięźczeniem ewaluacji prowadzonej w LGD pomiędzy kwietniem a listopadem 2022 roku. Jednak dane wykorzystane w raporcie pochodzą z różnych okresów od rozpoczęcia realizacji strategii w 2016 roku do 31 grudnia 2021. Oprócz danych z monitoringu prowadzonego systematycznie przez organy LGD, w planach komunikacji określone są konkretne działania mające na celu pozyskiwanie informacji oraz dzielenie się nimi z interesariuszami i ze społecznością. Działania te, szczególnie polegające na ankietowaniu odpowiednich grup respondentów, prowadzone były przez LGD systematycznie, według harmonogramu zapisanego w planie komunikacji.

Większość procesu zbierania danych potrzebnych do ewaluacji spoczywa na pracownikach Lokalnej Grupy Działania. Bez nich, ich systematycznej pracy i zaangażowania nie udało by się zgromadzić materiału do napisania niniejszego dokumentu. Podziękowania należą się nie tylko Panu Prezesowi, pracownikom, i członkom Zarządu ale także zaangażowanym w wywiady członkom Rady, uczestnikom spotkań grupowych, wnioskodawcom i beneficjentom. Nie można zapomnieć również o szeregowych członkach Stowarzyszenia, sympatykach oraz wszystkich respondentach, którzy rzetelnie wypełniali ankiety.

2. Streszczenie najważniejszych wyników badania

- Na terenie Lokalnej Grupy Działania Zalew Zegrzyński w 2021 roku mieszkało 12 178 osób więcej w porównaniu z rokiem 2015. Jest to wzrost liczby ludności ogółem o 12%.. Najwięcej osób od roku 2015 przybyło w gminie Wieliszew (32%).
- Średnio 60% ludności obszaru należącego do LGD jest w wieku produkcyjnym. Od roku 2015 wszystkie gminy notują spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym. Gmina Jabłonna ma najwyższy odsetek osób w wieku produkcyjnym, gmina Nieporęt najniższy.
- Od roku 2015 na terenie wchodzącym w skład LGD Zalew Zegrzyński wzrosła liczba osób w wieku senioralnym, średnio o 20%. Najszybsze tempo starzenia ludności odnotowano w gminach Jabłonna i Serock. W tych gminach liczba ludności powyżej 65 roku życia wzrosła od roku 2015 o 30%.
- Na terenie gmin wchodzących w skład LGD w latach 2015- 2020 znacząco zmniejszyła się liczba osób korzystających z środowiskowej pomocy społecznej. W roku 2020 w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, z takiej pomocy korzystało średnio 339 osób.
- W 2021 roku na terenie gmin działały 32 organizacje na 10 tys. mieszkańców. Poza gminą Wieliszew, w której od roku 2015 ilość organizacji zmniejszyła się o 3 podmioty, we wszystkich pozostałych gminach liczba ich wzrosła, średnio o 19%.
- Na przestrzeni ostatnich lat sukcesywnie zmniejszyła się liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne. W latach 2015- 2021 średnio dla gmin z obszaru LGD Zalew Zegrzyński o 38%, na poziomie całego województwa mazowieckiego o 41%.
- Mieszkańcy obszaru należącego do Lokalnej Grupy Działania Zalew Zegrzyński różnią się mocno oceną swojego miejsca zamieszkania, 49% uważa swoją gminę za dobre miejsce do życia, realizowania potrzeb, a 16% badanych jest odmiennego zdania.
- Najwięcej pozytywnych wskazań od mieszkańców otrzymały obszary działalności gmin związane z infrastrukturą sportową i rekreacyjną, turystyką, ofertą kulturalną. Najmniej pozytywnych głosów dostały obszary związane z działaniami na rzecz bezrobotnych, osób młodych przed 34 rokiem życia.
- Większość mieszkańców terenów wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania Zalew Zegrzyński potwierdzają, że czasami lub też często korzystali z infrastruktury finansowanej ze środków unijnych (60%).
- Również w większości (66%) ankietowani odpowiedzieli twierdząco na pytanie dotyczące zainteresowania mieszkańców gmin projektami związanymi z poprawą infrastruktury.
- Gdyby każdy z mieszkańców gmin miał możliwość podziału dodatkowych środków finansowych w swojej gminie osobiście, w pierwszej kolejności dofinansowałby infrastrukturę drogową (44%), działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu (23%). Na mniejsze zainteresowanie mieszkańców mogłyby liczyć takie działania jak zmniejszenie liczby osób bezrobotnych, działania na rzecz seniorów.

- Większość osób, które uczestniczyły w badaniu pozytywnie oceniają funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania Zalew Zegrzyński. Ponad połowa z badanych (78%) ocenia je bardzo dobrze, 11% dobrze.
- Mieszkańcy gmin jednomyślnie dobrze oceniają funkcjonowanie Biura LGD. Najwyżej oceniają dogodne godziny otwarcia Biura dla interesantów, możliwość uzyskania odpowiedzi na wiele pytań przez telefon. Równocześnie postrzegają pracowników Biura jako osoby miłe i uprzejme, udzielający rzetelnych informacji, mający odpowiednią wiedzę do wykonywanej przez siebie pracy i wykonujący je z dużym zaangażowaniem.
- Zdaniem wszystkich respondentów, nabory wniosków odpowiadały na potrzeby mieszkańców, idealnie (33%) lub też w większości przypadków (67%) się w nie wpisywały.

1.	Wstęp	2
2.	Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	3
3.	Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	6
3.1.	Cel główny i cele szczegółowe badania	6
3.2.	Zakres przedmiotowy badania.....	6
3.3.	Kryteria ewaluacyjne.....	6
3.4.	Pytania badawcze	7
4.	Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.....	9
5.	Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	13
5.1.	Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju.....	13
5.2.	Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju.....	18
5.3.	Funkcjonowanie LGD	25
5.4.	Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju	35
6.	Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	40
7.	Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	46
8.	Spis tabel i wykresów	49
9.	Aneksy tworzone w toku realizacji badania	51
9.1.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:	51
9.2.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:	51
9.3.	Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD	52
9.4.	Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD	58
9.5.	Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego.....	67

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania jest przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

Cele szczegółowe:

- Wypełnienie obowiązku przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej (zgodnie z Wytycznymi 5/3/2017 i 10/1/2022 MRiRW).
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Opracowanie rekomendacji oraz planu ich wdrożenia.
- Wykorzystanie wyników badań społecznych we wstępnej konceptualizacji kolejnej LSR

3.2. Zakres przedmiotowy badania

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji, operacji i procedur.

Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Funkcjonowanie partnerstwa: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji.

3.3. Kryteria ewaluacyjne

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniach to: **skuteczności** bezpośrednio pozwalająca ocenić, na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**.

Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.4. Pytania badawcze

Zgodnie z wytycznymi nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowane zostały odpowiedzi na poniższe pytania badawcze zgrupowane w kategorii analitycznej:

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Dodatkowe pytania badawcze:

- Jak układała się współpraca z Samorządem Województwa?
- Jaka jest jakość i znaczenie funkcjonowania wojewódzkiej sieci LGD?

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące ze wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.

Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (deskresearch)

To metoda zbierania, analizy i interpretacji danych wytworzonych niezależnie od działań badawczych prowadzonych w czasie ewaluacji. Często nazywa się ją analizą danych wtórnych. Dane te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze z nich znaleźć można w dokumentacji własnej instytucji. Nie zawsze odpowiadają bezpośrednio na pytania badawcze ale w znaczącym zakresie pozwalają na poznanie kontekstu funkcjonowania LGD.

Z kolei dane zewnętrzne, dane wtórne to efekty działalności innych instytucji w dziedzinie pozyskiwania informacji. Dzięki rozwojowi Internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie

niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji. **Bank Danych Lokalnych**, który jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne, zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD

- dane statystyczne
- dane urzędowe
- dane gromadzone na portalach społecznościowych
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia
- dane realizacji planu komunikacji
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD

Ankiety metodą CAWI

Najpopularniejszą metodą pozyskiwania danych pierwotnych są badania kwestionariuszowe. Polegają one na zadawaniu pytań pojedynczym osobom, ale w perspektywie zainteresowań znajdują się zagregowane dane ogólne dla wszystkich badanych. Pierwszym etapem tego typu badań jest sformułowanie pytań. Proces ten polega na postawieniu pytań ogólnych, zazwyczaj na etapie konceptualizacji badań. Z nich z kolei wyprowadzamy pytania szczegółowe. Odbywa się to poprzez identyfikację wskaźników, które będą nas informować o występowaniu i nasileniu zjawiska. W przypadku ewaluacji zewnętrznej prowadzonej zgodnie z wytycznymi MRiRW nr 5/3/2017 i 10/1/2022 zakres pytań został wstępnie określony w załącznikach do podręcznika ewaluacji. Niemniej z uwagi na pewne niedociągnięcia dokumentu część pytań została poprawiona i zmodyfikowana. Ponadto jak wskazano we wstępie Podręcznika ma on charakter pomocniczy nie obowiązkowy w stosunku do Wytycznych MRiRW.

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (ComputerAssisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w Internecie. Opracowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w

wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankiety można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad doбором próby, który jest faktycznie doбором przypadkowym, dodatkowo obarczonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu.

W badaniach ewaluacyjnych zastosowano obydwie techniki w zależności od badanych grup.

- Grupa nr 1: wnioskodawcy i beneficjenci.

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji.

łącznie przebadano 18 osób.

- Grupa nr 2: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozyskanie opinii reprezentatywnej grupy mieszkańców nie jest możliwe w ramach zasobów, którymi dysponuje Zleceniodawca, dlatego opracowano procedurę zbliżoną do takiej, która pozwoli na identyfikację podglądów i opinii mieszkańców poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa.

Linki do ankiet zostały rozesłane (przy wsparciu pracowników Biura LGD) do gmin partnerskich z prośbą o wstawienie linku na stronę internetową gminy. Dzięki temu zabiegowi pozyskane zostały dane z poszczególnych gmin odpowiadających obszarowi LSR.

łącznie przeprowadzono 153 ankiety.

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motywy zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się gdy zachodzi potrzeba eksploracji pola zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji

trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony) przede wszystkim ze względu na oczekiwania respondentów oraz krótki czas na realizację tego zadania.

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane
- Wywiad z Prezesem Zarządu
- Wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy)

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękomię udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe, z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwia późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustra umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W miejscowościach, gdzie nie ma fokusowni stosuje się technikę wywiadów naturalnych.

Wywiad prowadzono w grupie pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady wnioskodawców oraz członków Partnerstwa.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) prowadzony w ramach ewaluacji pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmocniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

Na terenie Lokalnej Grupy Działania Zalew Zegrzyński w 2021 roku mieszkało 12178 osób więcej w porównaniu z rokiem 2015. Jest to wzrost liczby ludności ogółem o 12%.. Najwięcej osób od roku 2015 przybyło w gminie Wieliszew (32%) . Najmniej w gminie Dąbrówka (3%). Gmina Somianka jako jedyna notuje tu nieznacznie bilans ujemny.

Tabela 1. Ludność ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	5349114	5365898	5384617	5403412	5423168	5425028	5419721
Dąbrówka	7925	8010	8032	8097	8150	8188	8218
Jabłonna	18364	18638	18916	19253	19659	20096	20553
Nieporęt	13917	14208	14369	14493	14687	14841	15099
Serock	14073	14287	14485	14708	15125	15363	15785
Somianka	5590	5588	5593	5604	5605	5626	5585
Radzymin	25663	26140	26574	26997	27504	27882	28279
Wieliszew	12716	13151	13573	14255	15228	16053	16907
Suma	98248	100022	101542	103407	105958	108049	110426

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

Demograficzny obraz obszaru to nie tylko liczba ludności wynikająca z ich narodzin i zgonów, ale także z migracji ludności w obrębie regionu, jak również wyjazdów z i do kraju. Tutaj gminy charakteryzują się saldem dodatnim, tzn., że od roku 2016 więcej osób do tych gmin przybyło jak z nich wyjechało. Jest to wzrost średnio o 72%. Najwięcej osób przybyło w gminie Jabłonna, wzrost o 162% od roku 2016.

Tabela 2. Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	0	12950	13513	16702	18084	12197	12988
Dąbrówka	0	63	32	27	40	41	42
Jabłonna	0	172	215	294	345	370	451
Nieporęt	0	260	173	92	209	170	306
Serock	0	169	210	237	399	269	438
Somianka	0	-2	6	7	4	13	-8
Radzymin	0	347	268	378	413	358	387
Wieliszew	0	366	398	594	889	765	754
Średnia dla gmin LGD	0	196,4	186,0	232,7	328,4	283,7	338,6

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

Średnio 60% ludności obszaru należącego do LGD Zalew Zegrzyński jest w wieku produkcyjnym. Od roku 2015 wszystkie gminy notują spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym. Gmina Jabłonna ma najwyższy odsetek osób w wieku produkcyjnym, gmina Nieporęt najniższy.

Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	61,4	60,7	60,1	59,5	59	58,6	58,3
Dąbrówka	62,3	61,7	60,9	60,4	60,2	59,6	59,5
Jabłonna	62,9	62,5	61,8	61,6	61,3	61,1	61,2
Nieporęt	61,9	61,5	60,7	60,1	59,9	59,5	59,1
Serock	63,5	62,5	61,7	61,1	60,4	60	59,8
Somianka	61,1	61,2	61,1	60,5	60,5	59,8	59,7
Radzymin	62,7	62	61,3	60,6	59,8	59,4	59,2
Wieliszew	64	63,3	62,6	61,9	61,2	60,8	60,2
Średnia dla gmin LGD	62,6	62,1	61,4	60,9	60,5	60,0	59,8

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

Od roku 2015 na terenie wchodzącym w skład LGD Zalew Zegrzyński wzrosła liczba osób w wieku senioralnym, średnio o 20%. Najszybsze tempo starzenia ludności odnotowano w gminach Jabłonna i Serock. W tych gminach liczba ludności powyżej 65 roku życia wzrosła od roku 2015 o 30%. Najwolniej starzeje się gmina Somianka, wzrost ludności powyżej 65 roku życia tylko o 3%.

Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	16,2	16,7	17,2	17,7	18,1	18,5	18,8
Dąbrówka	12,3	12,5	12,9	13,5	13,8	14,3	14,5
Jabłonna	9,6	10,2	10,7	11,2	11,7	12,2	12,5
Nieporęt	12,4	12,9	13,6	14,4	15	15,5	15,9
Serock	12,1	12,8	13,6	14,1	14,9	15,5	15,8
Somianka	15,5	15,6	15,3	15,8	15,7	16,1	16
Radzymin	10,7	11,1	11,6	11,9	12,4	12,9	13,1
Wieliszew	11,5	11,9	12,2	12,4	12,5	12,5	12,9
Średnia dla gmin LGD	12,0	12,4	12,8	13,3	13,7	14,1	14,4

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

Na terenie gmin wchodzących w skład LGD w latach 2015- 2020 znacząco zmniejszyła się liczba osób korzystających z środowiskowej pomocy społecznej. W roku 2020 w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, z takiej pomocy korzystało średnio 339 osób. Najwięcej w gminie Somianka 562 osoby, najmniej w gminie Wieliszew 219 osób..

Tabela 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społeczne na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	604	550	485	436	386	345	b.d.
Dąbrówka	837	726	591	434	368	322	b.d.
Jabłonna	544	467	398	308	281	285	b.d.
Nieporęt	632	580	538	469	396	354	b.d.
Serock	1095	1082	948	924	784	399	b.d.
Somianka	1046	995	838	670	644	562	b.d.
Radzymin	492	423	385	358	291	236	b.d.
Wieliszew	530	416	372	299	263	219	b.d.
Średnia dla gmin LGD	739,4	669,9	581,4	494,6	432,4	339,6	b.d.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

Wszystkie gminy należące do Lokalnej Grupy Działania Zalew Zegrzyński odnotowują wzrost podmiotów gospodarki narodowej na swoim terenie. Od roku 2015 liczba ta wzrosła średnio o 34%, i w roku 2021 było ich średnio 2399 w każdej z gmin. Najwięcej od roku 2015 przybyło ich w gminie Radzymin- 1023 podmioty.

Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	766030	788008	809369	816423	854457	887329	927669
Dąbrówka	662	682	713	754	799	809	846
Jabłonna	2929	2971	3042	3140	3333	3508	3749
Nieporęt	2129	2196	2271	2321	2451	2569	2718
Serock	1666	1705	1775	1865	1995	2106	2260
Somianka	352	362	358	381	393	428	456
Radzymin	3009	3079	3195	3385	3602	3789	4032
Wieliszew	1784	1868	1960	2088	2264	2497	2737
Średnia dla gmin LGD	1790,1	1837,6	1902,0	1990,6	2119,6	2243,7	2399,7

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

Na terenie gmin wchodzących w skład LGD odnotowujemy również zwiększanie się liczby podmiotów wpisanych do systemu REGON, średnio o 19% od roku 2015. Najwięcej

podmiotów wpisanych do REGON przybyło w gminie Nieporęt- 270. Średnio w roku 2021 w każdej gminie było 1420 podmiotów wpisanych do REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Tabela 7. Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	1432	1469	1503	1511	1576	1636	1712
Dąbrówka	835	851	888	931	980	988	1029
Jabłonna	1595	1594	1608	1631	1695	1746	1824
Nieporęt	1530	1546	1580	1601	1669	1731	1800
Serock	1184	1193	1225	1268	1319	1371	1432
Somianka	630	648	640	680	701	761	816
Radzymin	1173	1178	1202	1254	1310	1359	1426
Wieliszew	1403	1420	1444	1465	1487	1555	1619
Średnia dla gmin LGD	1192,9	1204,3	1226,7	1261,4	1308,7	1358,7	1420,9

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym może świadczyć również o tym, czy dany region rozwija się dobrze. Poza gminą Nieporęt, we wszystkich gminach z obszaru LGD nowo zarejestrowanych podmiotów przybyło. Średnio od roku 2015 o 11.5%. Najwięcej przybyło ich również w gminie Wieliszew- 62 podmioty.

Tabela 8. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	208	208	207	225	221	195	224
Dąbrówka	107	125	139	151	175	98	129
Jabłonna	227	202	223	233	211	197	231
Nieporęt	241	223	196	218	223	199	235
Serock	193	178	194	219	208	172	193
Somianka	85	70	64	148	103	131	126
Radzymin	178	170	190	208	203	176	197
Wieliszew	199	198	202	203	216	218	261
Średnia dla gmin LGD	175,7	166,6	172,6	197,1	191,3	170,1	196,0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

Organizacje pozarządowe wchodzą w skład kapitału społecznego na danym terenie i od roku 2015 na terenie LGD Zalew Zegrzyński był on sukcesywnie rozwijany. W 2021 roku na terenie gmin działało 32 organizacje na 10 tys. mieszkańców. Poza gminą Wieliszew, w której od roku 2015 ilość organizacji zmniejszyła się o 3 podmioty, we wszystkich pozostałych gminach liczba ich wzrosła, średnio o 19%.

Tabela 9. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	43	46	48	44	46	48	50
Dąbrówka	23	24	26	27	28	28	30
Jabłonna	22	25	27	26	27	28	29
Nieporęt	32	33	33	31	35	39	39
Serock	36	36	39	38	36	38	40
Somianka	23	23	23	21	23	25	29
Radzymin	19	21	21	21	25	26	28
Wieliszew	37	38	40	37	35	35	34
Średnia dla gmin LGD	27,4	28,6	29,9	28,7	29,9	31,3	32,7

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

Na przestrzeni ostatnich lat sukcesywnie zmniejszyła się liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne. W latach 2015- 2021 średnio dla gmin z obszaru LGD Zalew Zegrzyński o 38%, na poziomie całego województwa mazowieckiego o 41%. Najbardziej dynamicznym tempem spadku osób bez pracy charakteryzuje się gmina Somianka, gdzie od roku 2015 liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne spadła o 64% i w 2021 roku było 64 osoby.

Tabela 10. Bezrobotni zarejestrowani ogółem

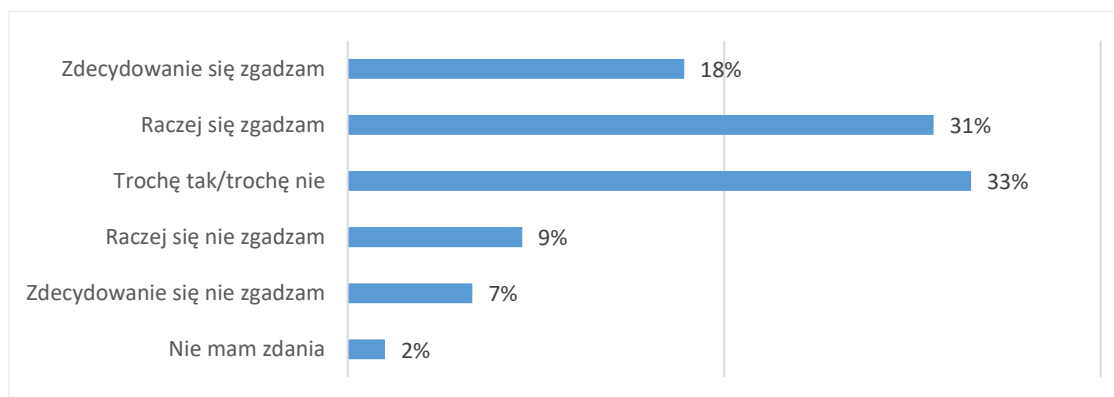
Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	216527	188910	154068	136545	123208	146375	129248
Dąbrówka	398	310	225	196	152	191	165
Jabłonna	571	485	353	325	319	417	366
Nieporęt	380	361	254	233	233	269	251
Serock	577	545	384	375	331	464	424
Somianka	179	125	90	88	69	118	64
Radzymin	1170	980	751	698	570	790	732
Wieliszew	467	417	322	320	309	396	338
Średnia dla gmin LGD	534,6	460,4	339,9	319,3	283,3	377,9	334,3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp 30.09.2022)

5.2. Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju

Mieszkańcy obszaru należącego do Lokalnej Grupy Działania Zalew Zegrzyński różnią się mocno oceną swojego miejsca zamieszkania. Co trzeci mieszkaniec nie potrafił się jednoznacznie określić w tej kwestii, 49% uważa swoją gminę za dobre miejsce do życia, realizowania potrzeb, a 16% badanych jest odmiennego zdania.

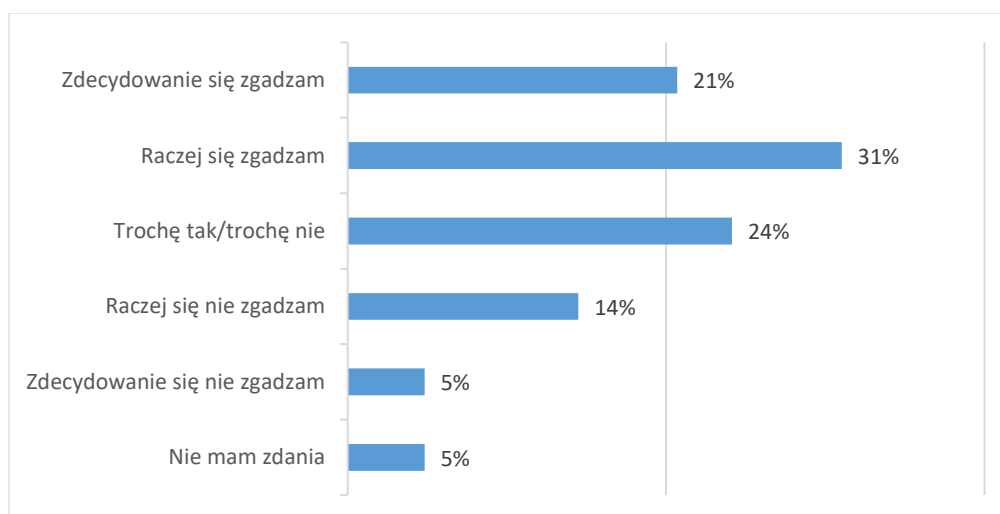
Wykres 1. *W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?*

Źródło: badania własne

Ponad połowa respondentów (52%) uważa, że warunki do życia w gminie poprawiły się od roku 2016. Innego zdania jest 19% mieszkańców i co czwarty mieszkaniec nie wypowiedział się jednoznacznie.

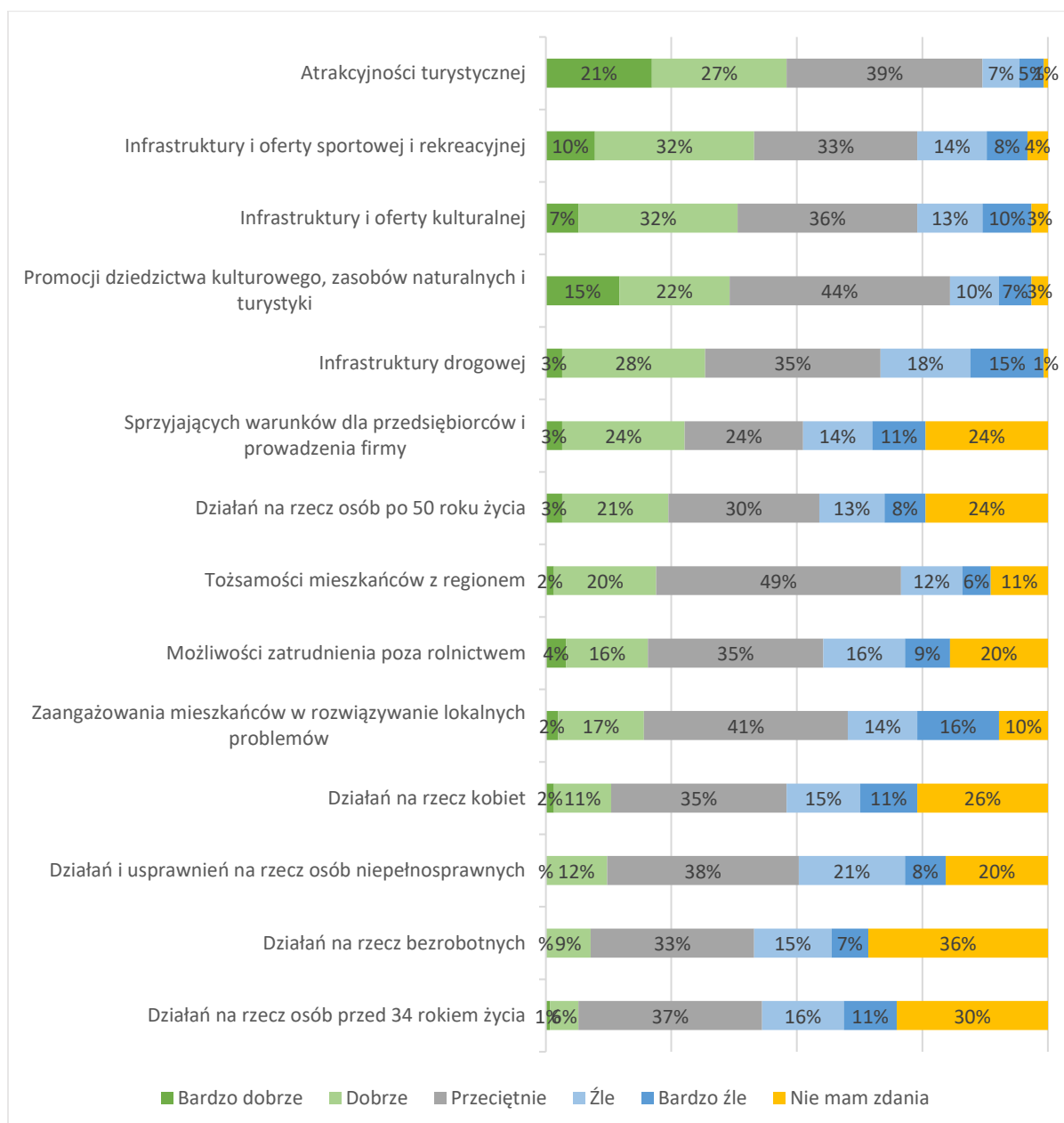
Wykres 2. *W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?*

Źródło: badania własne

Mieszkańcy poproszeni zostali o ocenę swojej gminy w kilku obszarach. Najwięcej pozytywnych wskazań otrzymały obszary związane z infrastrukturą sportową i rekreacyjną, turystyką, ofertą kulturalną. Najmniej pozytywnych głosów dostały obszary związane z działaniami na rzecz bezrobotnych, osób młodych przed 34 rokiem życia. Najwięcej negatywnych ocen od mieszkańców dostały obszary związane z zaangażowaniem mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów, oraz infrastruktura drogowa..

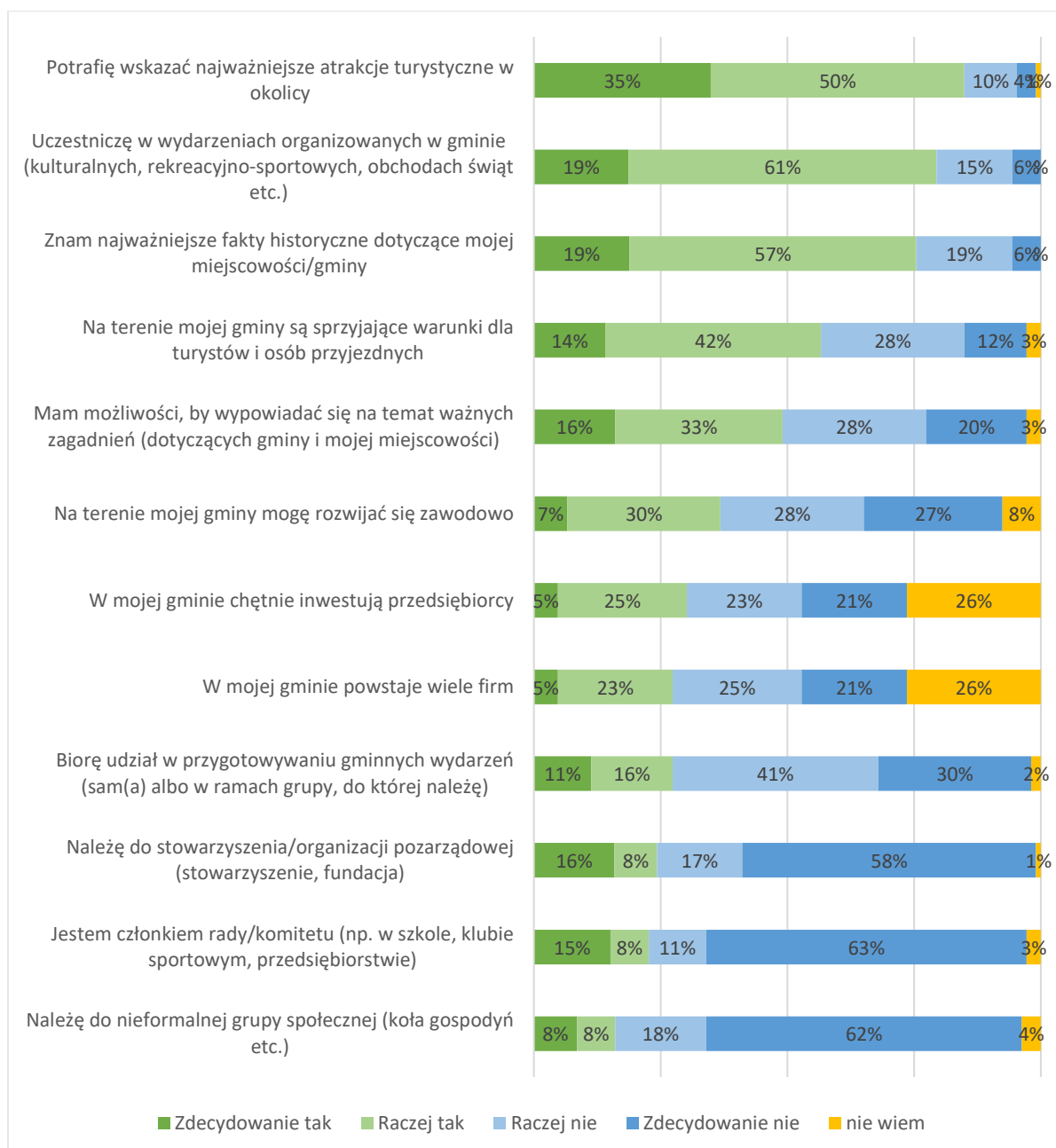
Wykres 3. Ocena gminy na wymiarach

Źródło: badania własne

Osoby, które wzięły udział w badaniu ustosunkowały się również do twierdzeń dotyczących ich funkcjonowania w codziennym życiu gminy. Większość osób deklaruje, że potrafi wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w gminie (85%), uczestniczą w wydarzeniach organizowanych w gminie (80%). Natomiast mieszkańcy gmin wchodzących w skład LGD rzadko angażują się społecznie, są członkami rady, stowarzyszeń, organizacji pozarządowych. Te obszary dostały też najwięcej negatywnych odpowiedzi.

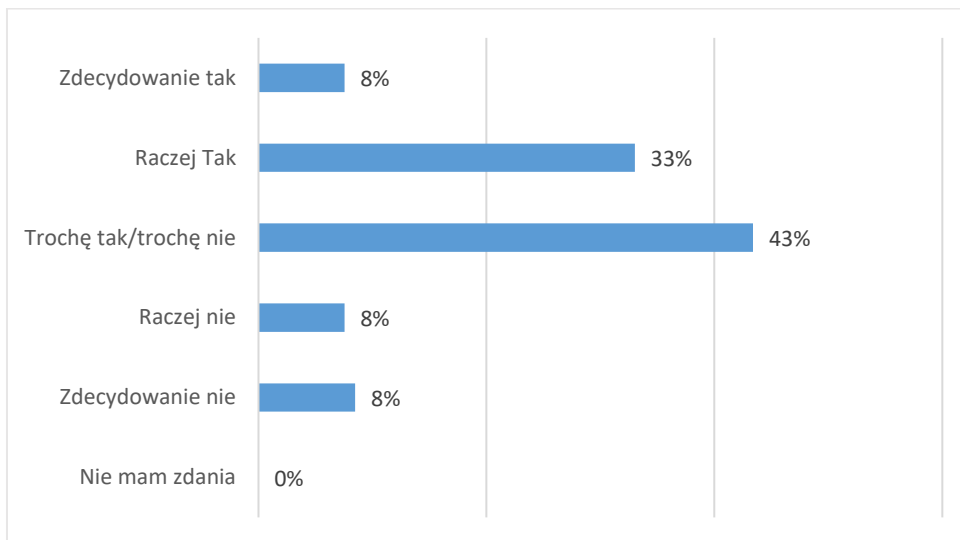
Wykres 4. Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowania gminy

Źródło: badania własne

Także w przypadku pytania o zadowolenie z życia w swojej gminie duża grupa mieszkańców obszaru należącego do LGD Zalew Zegrzyński nie potrafiła się jednoznacznie określić (43%). Zadowolonych jest 41% ankietowanych, 16% ma odmienne zdanie na ten temat.

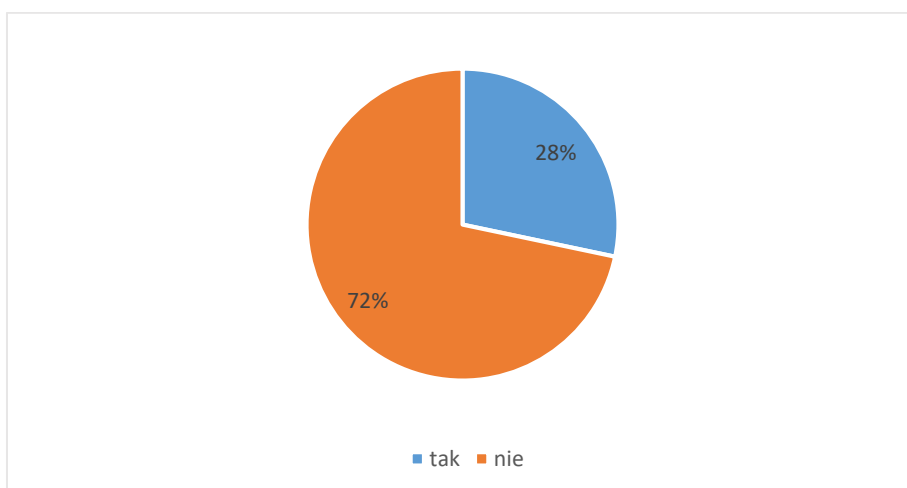
Wykres 5. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Źródło: badania własne

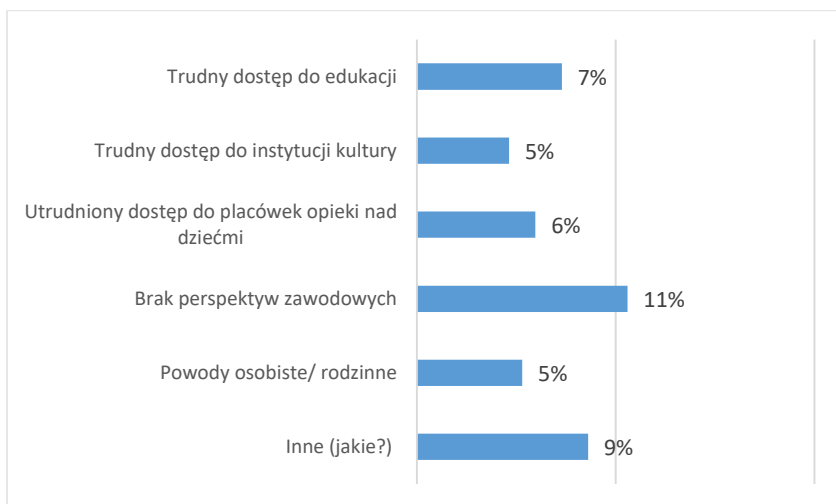
Mieszkańcy gmin w większości nie planują zmiany miejsca swojego zamieszkania. Tak odpowiedziało 72% badanych. Grupa 28% ankietowanych bierze pod uwagę taką zmianę i najczęściej wymienianym powodem ewentualnej zmiany miejsca zamieszkania przez tą grupę mieszkańców jest brak perspektyw zawodowych, trudny dostęp do edukacji.

Wykres 6. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Źródło: badania własne

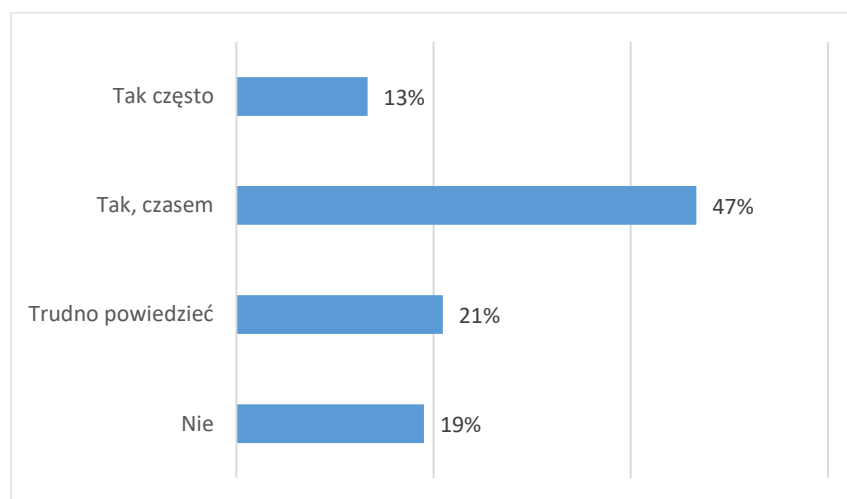
Wykres 7. Powody zmiany miejsca zamieszkania

Źródło: badania własne

Większość mieszkańców terenów wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania Zalew Zegrzyński potwierdza, że czasami lub też często korzystali z infrastruktury finansowanej ze środków unijnych (60%). O tym, że nie korzystali z takich obiektów powiedziało 19% ankietowanych, a co piąty ankietowany nie potrafił na to pytanie odpowiedzieć..

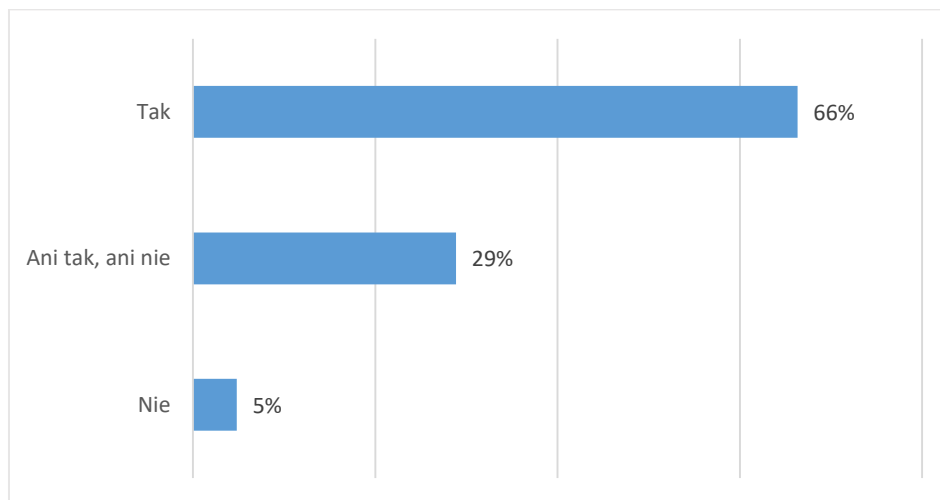
Wykres 8. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, poczynwszy od 2016 r.?

Źródło: badania własne

Również w większości (66%) ankietowani odpowiedzieli twierdząco na pytanie dotyczące zainteresowania mieszkańców gmin projektami związanymi z poprawą infrastruktury. Jednoznacznie nie potrafiło określić się 29% ankietowanych, a o braku zainteresowania tymi projektami ze strony mieszkańców wyraziło się 5% .

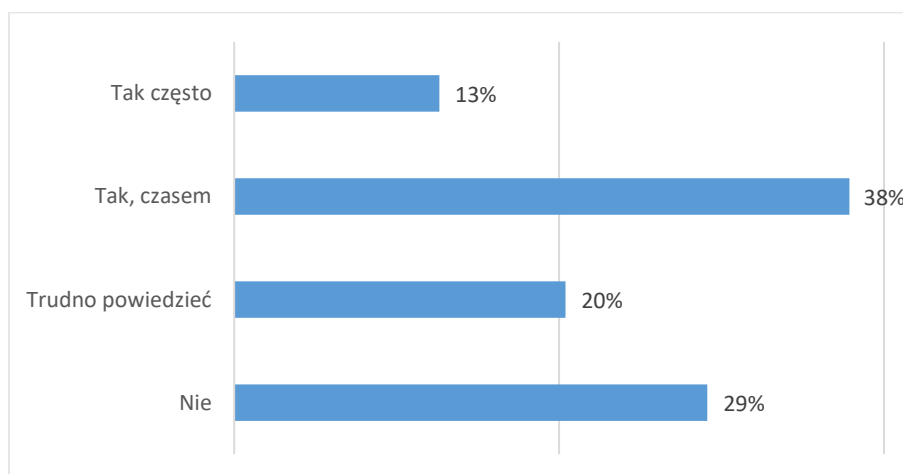
Wykres 9. *Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?*

Źródło: badania własne

Połowa ankietowanych mieszkańców deklaruje, że często lub też czasami korzystała osobiście z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych (51%). Duża grupa badanych nie korzystała z takich szkoleń, spotkań (29%), a co piąty ankietowany nie określił się jednoznacznie.

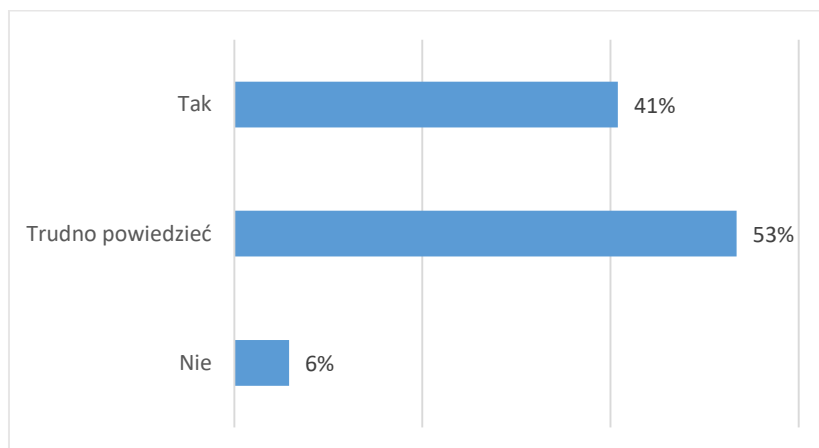
Wykres 10. *Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?*

Źródło: badania własne

Przeszło połowie mieszkańców gmin (53%) należących do LGD Zalew Zegrzyński trudno było odpowiedzieć, czy szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców. Według 41% tak, cieszą się one zainteresowaniem, a 6% ankietowanych ma odmienne zdanie na ten temat.

Wykres 11. Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Źródło: badania własne

Gdyby każdy z mieszkańców gmin miał możliwość podziału dodatkowych środków finansowych w swojej gminie osobiście, w pierwszej kolejności dofinansowałby infrastrukturę drogową (44%), Działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu (23%). Na mniejsze zainteresowanie mieszkańców mogłyby liczyć takie działania jak zmniejszenie liczby osób bezrobotnych, działania na rzecz seniorów.

Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

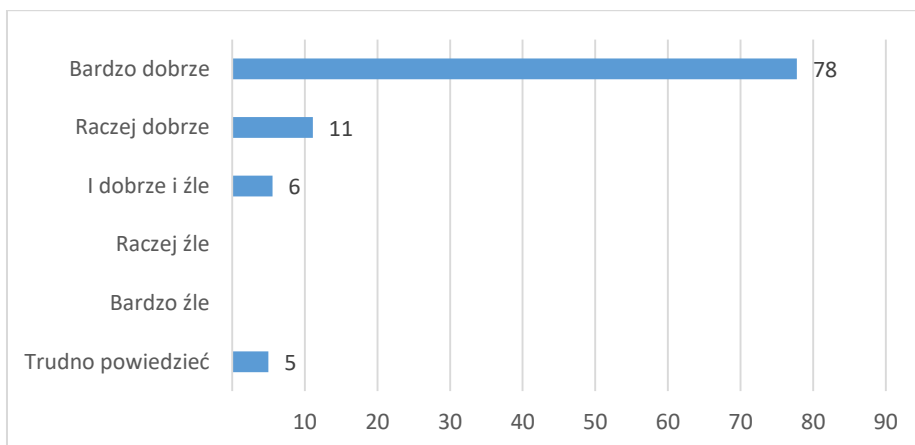
Źródło: badania własne

5.3. Funkcjonowanie LGD

Ocena pracy biura

Większość osób, które uczestniczyły w badaniu pozytywnie oceniają funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania Zalew Zegrzyński. Ponad połowa z badanych (78%) ocenia je bardzo dobrze, 11% dobrze, a 11% mieszkańców nie potrafiło się jednoznacznie określić, lub też trudno było odpowiedzieć.

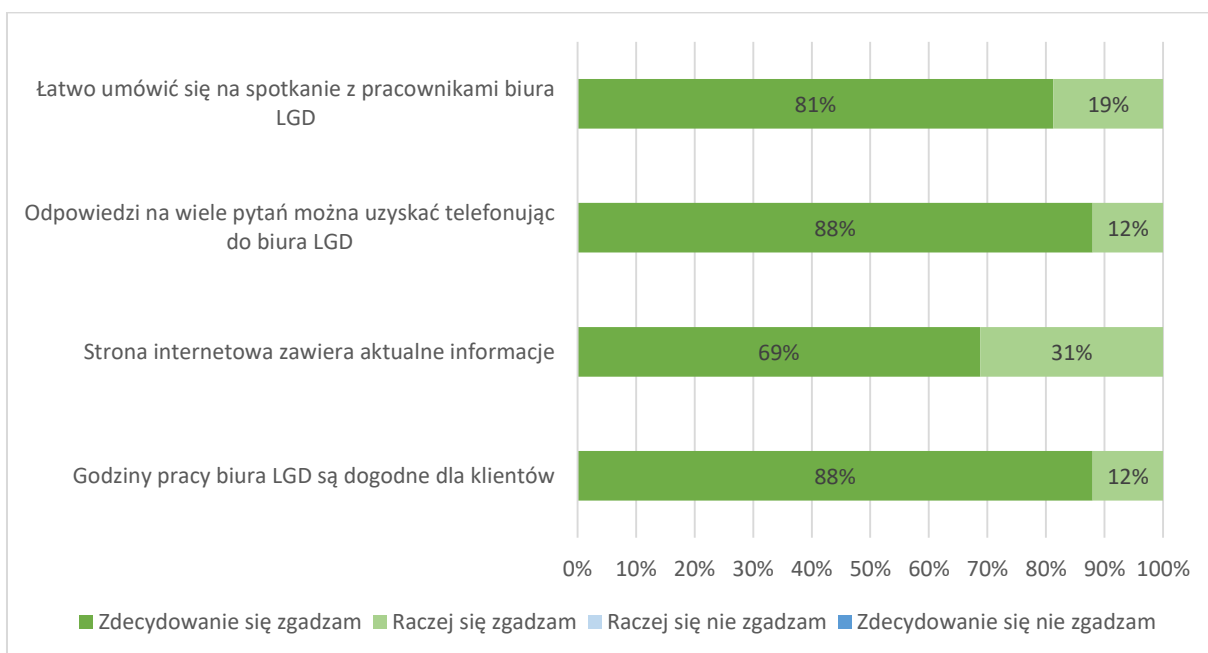
Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?

Źródło: badania własne

Mieszkańcy gmin jednomyślnie dobrze oceniają funkcjonowanie Biura LGD. Najwyżej oceniają dogodny czas otwarcia Biura dla interesantów, możliwość uzyskania odpowiedzi na wiele pytań przez telefon. Wysoko ocenione zostały również możliwości umówienia się na spotkanie z pracownikiem Biura i zawartość strony internetowej.

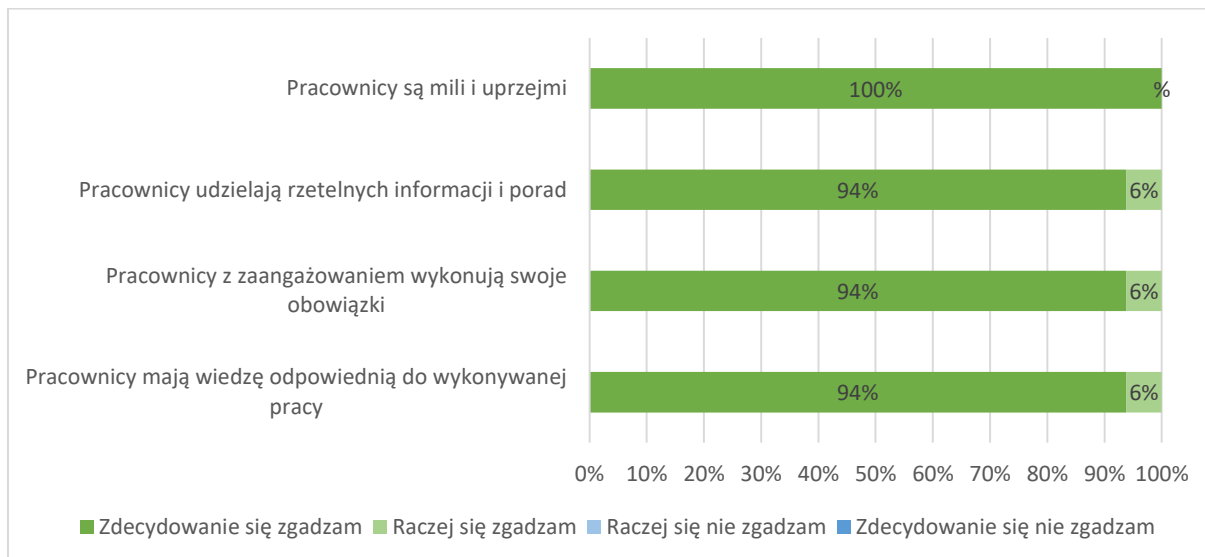
Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Źródło: badania własne

Równocześnie pracownicy Biura postrzegani są jako osoby miłe i uprzejme, udzielający rzetelnych informacji, mający odpowiednią wiedzę do wykonywanej przez siebie pracy i wykonujący je z dużym zaangażowaniem.

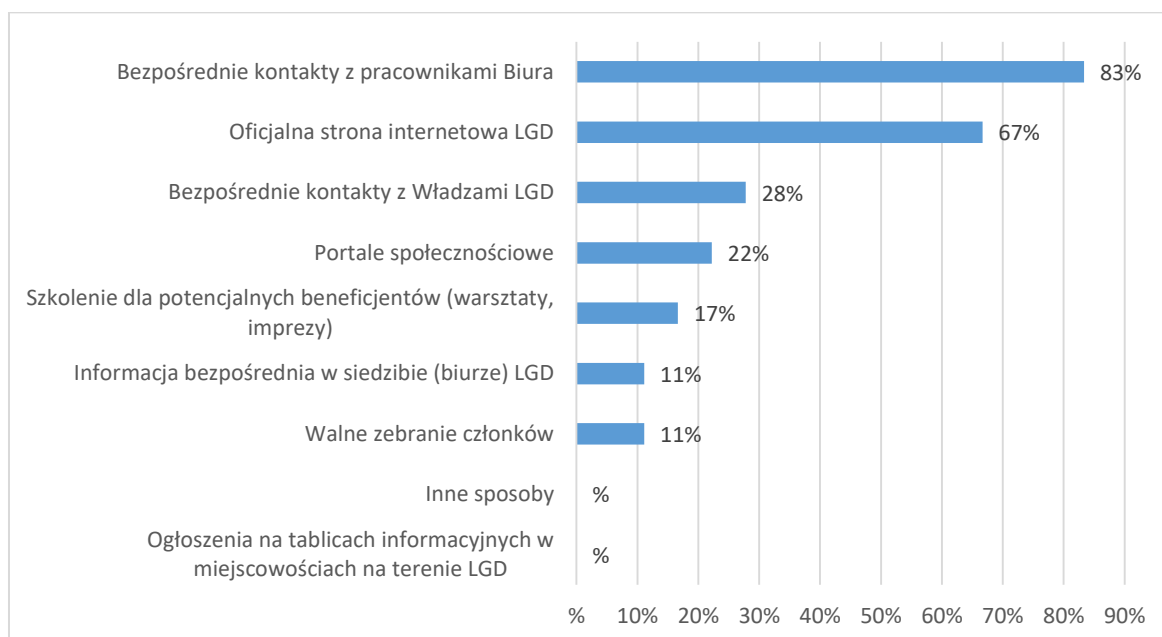
Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Źródło: badania własne

O inicjatywach LGD Zalew Zegrzyński mieszkańcy gmin dowiadują się głównie z bezpośrednich kontaktów z pracownikami Biura (83%), z oficjalnej strony internetowej (67%) i bezpośrednich kontaktów z władzami LGD (28%). Rzadko który z mieszkańców o inicjatywach LGD dowiaduje się z informacji bezpośrednio w LGD i na walnych zebraniach członków.

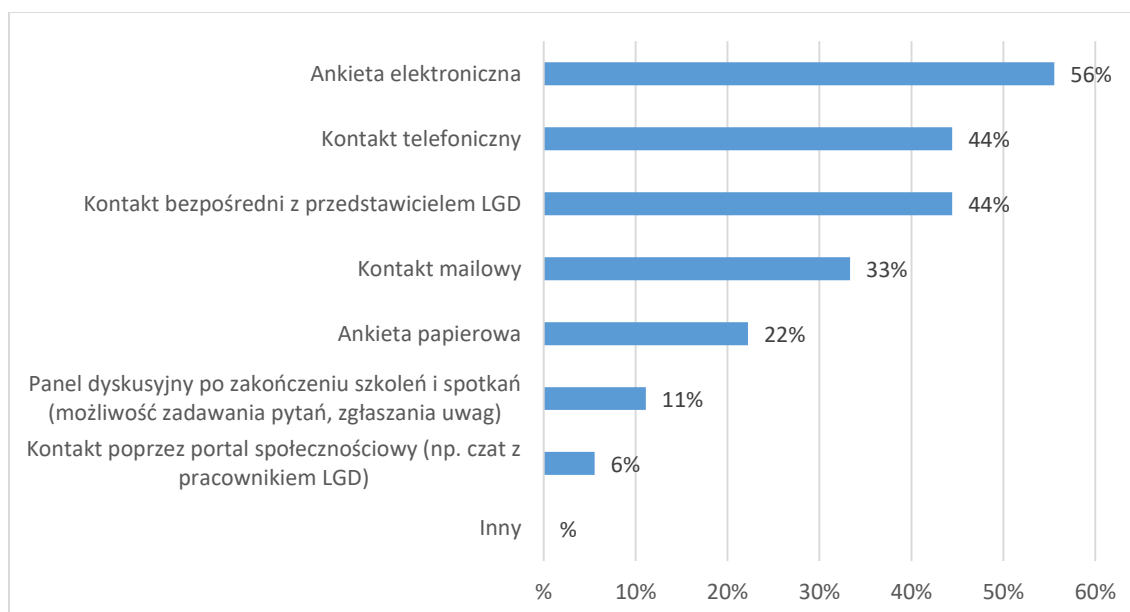
Wykres 16. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?

Źródło: badania własne

Ankieta elektroniczna i kontakt telefoniczny są najczęściej wybieranymi kanałami jako droga informacji zwrotnej od mieszkańców do Biura LGD. Najmniej popularną ścieżką jest ankieta papierowa oraz panel dyskusyjny po spotkaniach, oraz portal społecznościowy.

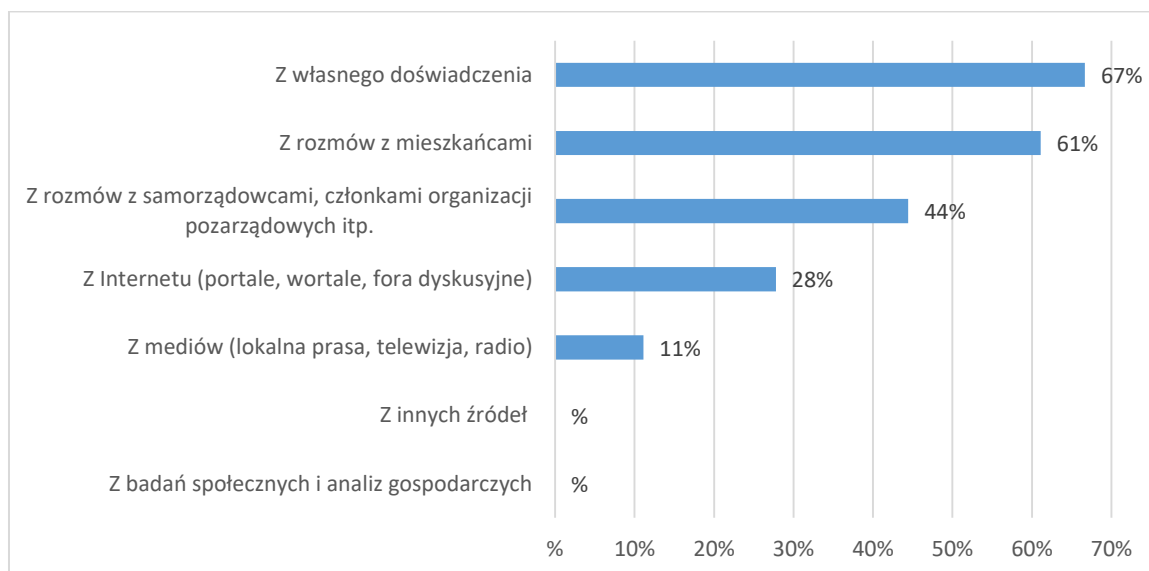
Wykres 17. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?

Źródło: badania własne

Mieszkańcy gmin o potrzebach innych mieszkańców najczęściej dowiadują się z własnego doświadczenia (67%), rozmów z mieszkańcami (61%) ale też z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych (44%). Bardzo rzadko wskazywano na media i Internet.

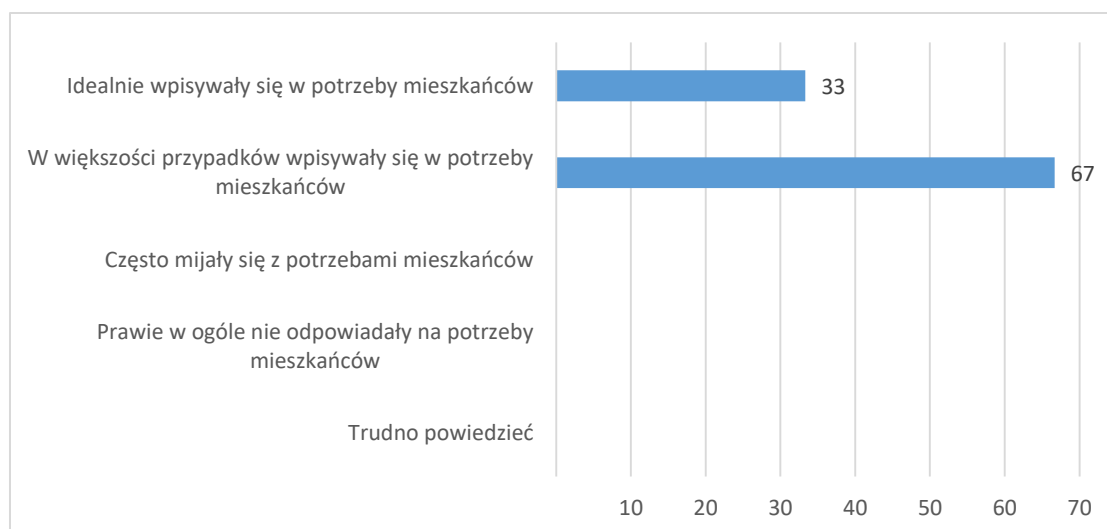
Wykres 18. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?

Źródło: badania własne

Zdaniem wszystkich respondentów, nabory wniosków odpowiadały na potrzeby mieszkańców, idealnie (33%) lub też w większości przypadków (67%) się w nie wpisywały. Nikt z biorących udział w badaniu nie odpowiedział przecząco na to pytanie, czy też trudno mu było odpowiedzieć.

Wykres 19. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Źródło: badania własne

Doradztwo biura LGD

Stowarzyszenie Zalew Zegrzyński prowadzi stałe doradztwo w swojej siedzibie, telefonicznie i mailowo. Usługi doradcze cieszą się dużym zainteresowaniem. W latach 2016 – 2021 LGD udzieliła 1138 usług doradczych.

Tabela 11. Doradztwo w liczbach

	Liczba usług doradczych
2016	293
2017	234
2018	191
2019	148
2020	182
2021	90
suma	1138

Źródło: dane LGD

Plan komunikacji i plan szkoleń

Szkolenia dla pracowników, Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady LGD były prowadzone w latach 2016 – 2018. Przeprowadzono 9 szkoleń. Pracownicy wzmocnili swoje kompetencje w obszarze wdrażania Lokalnej Strategii Kierowanej przez Społeczność, procedur związanych z oceną wniosków, wdrażaniem programów PROW oraz PO Rybactwo i Morze 2014- 2020, ochroną danych osobowych. Dodatkowo przeprowadzono szkolenia na temat sprawozdań finansowych organizacji pozarządowej, z zakresu animacji oraz z poprawności językowej i komunikatywności tekstów urzędniczych.

Główne cele działań komunikacyjnych LGD, to poinformowanie społeczności obszaru o realizacji strategii i jej założeniach oraz aktywizowanie społeczności lokalnych do włączenia się w realizację strategii. Informacje będą kierowane do społeczności lokalnej i tworzących ją grup społecznych, w tym grup defaworyzowanych (bezrobotni, zwłaszcza młodzi i grupa 50+, osoby ubogie i niepełnosprawne, dzieci i młodzież, osoby w wieku 50+, w tym kobiety) oraz do potencjalnych beneficjentów, w tym m.in. przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora rybackiego, organizacje samorządowe, jednostki samorządu terytorialnego.

W latach 2016 – 2021 przeprowadzono łącznie 69 działań komunikacyjnych, najwięcej w latach 2016 – 2018. W 2020 i 2021 roku przeprowadzono łącznie 10 kampanii promocyjnych. Głównymi wykorzystywanymi narzędziami komunikacyjnymi była strona internetowa LGD, strony internetowe urzędów gmin i powiatów, portale społecznościowe, doradztwo świadczone przez pracowników Biura GD oraz ankieta monitorująca działania w obszarze

komunikacji. Ze storn internetowych LGD, gmin i powiatów informacje na temat LSR uzyska 2 tysiące osób, na portalu społecznościowym o LGD dowie się 5 tysięcy osób i dodatkowo kilkadziesiąt osób skorzysta z doradztwa na temat nt. warunków i sposobu weryfikacji, realizacji i rozliczania projektów, wypełni ankietę monitorującą realizację strategii oraz zaprezentuje na stronie internetowej Stowarzyszenia projekty realizowane i w trakcie realizacji.

Funkcjonowanie organów – Zarząd, Rada, Walne Zebranie Członków

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Zalew Zegrzyński liczy 153 członków, w tym z gminy Dąbrówka 14 członków, Jabłonna - 18, Nieporęt - 10, Radzymin - 9, Serock - 36, gmina Słomianka - 13, Wieliszew - 22 i spoza obszary LGD 31.

W latach 2016 – 2021 dziewięcioosobowy Zarząd spotkał się 28 razy. Odbyło się 7 spotkań Walnego Zgromadzenia Członków. Dziesięcioosobowa Rada LGD spotykała się 10 razy.

Tabela 12. Funkcjonowanie organów

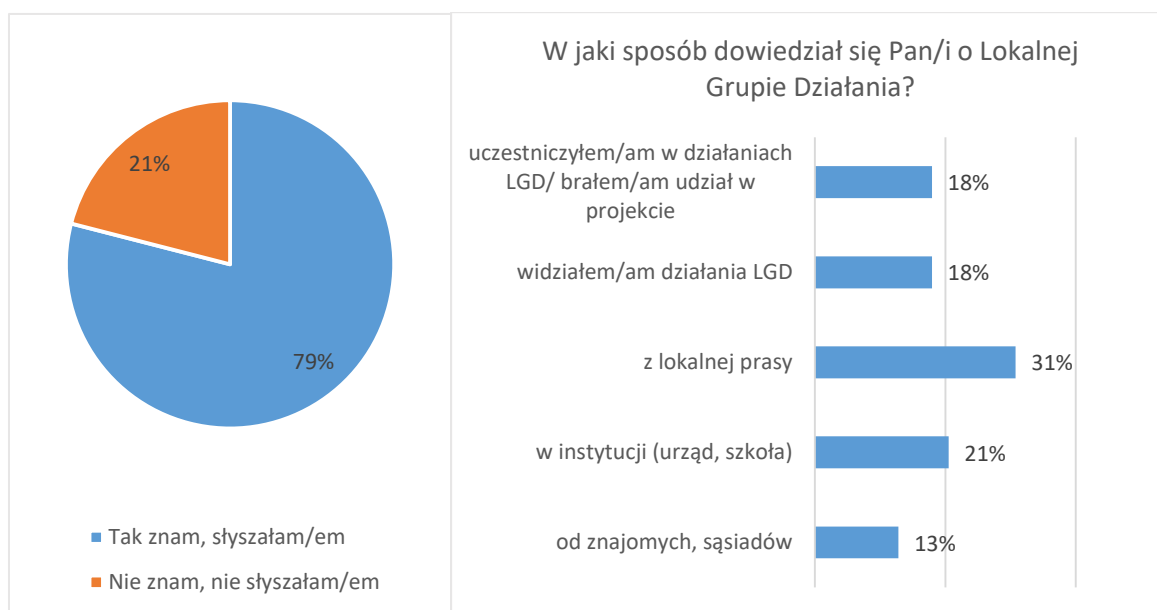
	Posiedzenia Zarządu LGD	Posiedzenia Rady LGD	WZC
2016	7	1	2
2017	5	2	1
2018	4	2	1
2019	4	1	1
2020	4	2	1
2021	4	2	1
suma	28	10	7

Źródło: dane LGD

Rozpoznawalność LGD

Prawie czterech na pięciu ankietowanych mieszkańców zna Lokalną Grupę Działania Zalew Zegrzyński. Źródłem tej wiedzy jest przede wszystkim lokalna prasa, a także instytucje takie jak urząd czy szkoła. Co trzeci z respondentów, którzy zadeklarowali znajomość Stowarzyszenia widział działania LGD lub osobiście brał udział w jej inicjatywach.

Wykres 20. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania Zalew Zegrzyński?

Źródło: badania własne

Inne działania LGD

W minionym okresie programowania LGD przeprowadziło wiele działań o charakterze aktywizującym. W latach 2017 - 2020 zorganizowało kolejne edycje Festiwalu Aktywności Społecznej i Kulturalnej Sołectw. Festiwal jest jednym z najciekawszych i najbogatszych, pod względem kultywowania regionalnych tradycji, wydarzeń na mapie kulturalnej środkowego Mazowsza. Głównym celem konkursu jest pobudzenie aktywności i integracja mieszkańców sołectw z gmin położonych w regionie Jeziora Zegrzyńskiego oraz uspołecznienie działań na rzecz rozwoju wsi i obszarów zależnych od rybactwa. W ramach działań aktywizujących w 2020 zorganizowano imprezę na 10-lecie utworzenia Stowarzyszenia Zalew Zegrzyński, które otworzyło możliwość korzystania ze środków funduszu rybackiego. Obszar LGD od tego czasu korzysta zarówno z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, jak też z Programu Operacyjnego "Rybactwo i Morze".

Turystyka i ochrona dziedzictwa kulturowego to jeden z najważniejszych obszarów działania LGD. W tym zakresie w 2018 przeprowadzono operację własną pt.: „Budowanie partnerstw lokalnych istotnym elementem rozwoju społeczności wiejskich”, a w 2020 operację pt.: „Budowanie partnerstw lokalnych istotnym elementem zachowania dziedzictwa kulturowego

i urbanistycznego, produktów regionalnych i tradycyjnych oraz zasobów przyrodniczo turystycznych obszaru". W 2020 zorganizowano operację własną pt.: „Współpraca lokalna na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i urbanistycznego, produktów regionalnych i tradycyjnych oraz zasobów przyrodniczo turystycznych obszaru”, a z zakresu turystyki operację pt.: „Promocja oferty gospodarczo-turystycznej LGDZZ na targach branżowych”. W ramach działań na rzecz promocji obszaru w 2016 r. wydano ulotki o LGD, w 2021 opublikowano książkę dobrych praktyk pt.: „Leader nad Zalewem Zegrzyńskim, a w 2022 publikację pt.: „NIE TYLKO ZALEW. Tematyczny przewodnik turystyczny po Krainie Dolnego Bugu i Jeziora Zegrzyńskiego”. Promocja regionu odbywa się także przez stronę internetową i media społecznościowe, zamieszczanie artykułów o działaniach LGD w prasie lokalnej i współpracę z Lokalną Organizacją Turystyczną „Przystań w sercu Mazowsza”

LGD bierze aktywny udział w wydarzeniach i działaniach innych instytucji. Była gospodarzem spotkania z grupą samorządowców z Ukrainy (2016). Wizyta została zorganizowana w ramach projektu realizowanego przez Związek Gmin Wiejskich Województwa Podlaskiego w partnerstwie z Podolską Agencją Regionalnego Rozwoju i Radą Wsi Sewerynowka „Ukraiński szlak samorządności” w ramach Polsko-Kanadyjskiego Programu Wspierania Demokracji finansowanego ze środków Programu Polskiej Współpracy Rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP oraz Kanadyjskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Handlu i Rozwoju (DFATD).

LGD uczestniczy w cyklicznych warsztatach, których celem jest wypracowanie diagnozy do programu turystycznego wykorzystania Wisły na odcinku mazowieckim. Warsztaty będą pomocne przy realizacji projektu współpracy, który Lokalna Grupa Działania Zalew Zegrzyński będzie prowadziła we współpracy z LGD Aktywni Razem. Projekt będzie skoncentrowany na rozwoju turystyki na środkowym Mazowszu. Organizatorem warsztatów jest Województwo Mazowieckie w ramach realizacji strategii rozwoju turystyki na Mazowszu.

Przy współpracy LGD została zorganizowana wizyta studyjna po terenie LGDZZ podczas XI Mazowieckiego Kongresu Rozwoju Obszarów Wiejskich (2017) zorganizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, a także spotkanie informacyjno-szkoleniowe poświęcone Regionalnemu Konkursowi Grantowemu "Równać Szanse" (2018) - głównym organizatorem było Ełckie Stowarzyszenie Aktywnych STOPA.

LGD prowadzi szeroką działalność międzynarodową. W 2019 była gospodarzem spotkania przedstawicieli państw regionu Morza Bałtyckiego, zainteresowanych sposobem wdrażania w Polsce Programu Operacyjnego "Rybnactwo i Morze". W grupie tej znajdowali się przedstawiciele Szwecji, Finlandii, Łotwy, Litwy i Polski. Reprezentowali oni ministerstwa odpowiedzialne za wdrażanie PO RiM w poszczególnych krajach. LGD gościła także przedstawicieli mołdawskiej Agencji ds. Interwencji i Płatności dla Rolnictwa. Wizyta na obszarze LGD Zalew Zegrzyński była częścią wizyty przedstawicieli mołdawskiej Agencji ds. Interwencji i Płatności dla Rolnictwa (AIPA) w Polsce. Goście odwiedzili LGD, a także jej beneficjentów.

LGD brała udział w projekcie „Akademia Umiejętności Animatora LGD” zorganizowanym przez Forum Obszarów Wiejskich (2018), a także służyła pomocą podczas organizacji wyjazdów studyjnych „Turystyczna Karuzela Równiny Wołomińskiej” zorganizowanych przez Fundację Ogarnij Emocje (2018 rok), udział KGW z regionu LGDZZ.

Współpraca z UMWM w Warszawie, Regionalnym Biurem KSOW, Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich ma charakter ciągły, podobnie jak współpraca z lokalnymi organizacjami, stowarzyszeniami, KGW, np. poprzez wsparcie i przekazywanie nagród w konkursach i wydarzeniach organizowanych przez te organizacje.

LGD bierze także udział w wyjazdach zagranicznych przedstawicieli LGD organizowanych przez KSOW, FARNET, MAZOWIECKĄ i OGÓLNOPOLSKĄ SIEĆ. Była uczestnikiem VIII Międzynarodowych Targów Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki Agrotavel w Kielcach (2016), w X Międzynarodowych *Targach* Rzemiosła Artystycznego *RĘKODZIEŁO* (2021)

Udział w projektach innych niż zapisane w Strategii , w tym w projekcie pt: „Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich poprzez tworzenie inkubatorów przetwórstwa lokalnego”. (2016). W ramach projektu LADDER przewiduje się wsparcie merytoryczne i finansowe dla organizacji działających lokalnie, które planują przedsięwzięcia, nadające się do zastosowania w budowaniu świadomości globalnej. Działania takie są obecnie podejmowane przez wiele organizacji pozarządowych realizujących projekty finansowane przez Fundusz Solidarności Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Udział w wystawie projektów zrealizowanych w obecnej perspektywie finansowej 2014-2020 ze środków Programu Operacyjnego "Rybnactwo i Morze" (Ferrara, Włochy 2021)

Organizatorem wystawy była europejska sieć LGR Farnet. Międzynarodowy projekt zrealizowany przez LGD Zalew Zegrzyński we współpracy z LGD Mazurskie Morze oraz fińską grupę LGD Pohjoisin Lappi został wytypowany do prezentacji na żywo w centrum wystawienniczym w Regionie Emilia Romagna.

5.4. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Realizacja rzeczowa

W LSR zaplanowano 19 przedsięwzięć z 31 wskaźnikami produktu. Większość, 20 z 31 wskaźników produktu ma realizację umowy na poziomie minimum 100%. Na koniec 2021 roku tylko jeden wskaźnik produktu Liczba projektów współpracy miał zerową realizację umowy i płatności.

Tabela 13. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.

Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
				U	P
Praca nad Zalewem	Liczba operacji tworząca miejsca pracy	Szt.	62	83,87%	46,77%
Gospodarka oparta na wiedzy	Liczba projektów współpracy	Szt.	0	0	0
DOBRA promocja dźwignią rozwoju	Liczba operacji dla promocji gospodarczej obszaru	Szt.	3	100,00%	33,33%
		szt.	1	100%	0
Marka dla Zalewu	Liczba operacji dot. zintegrowanych produktów turystycznych	Szt.	3	100%	0%
	Liczba operacji tworzących miejsca pracy	Szt.	13	115,38%	61,54%
	Liczba projektów współpracy	Szt.	2	50%	0
Infrastruktura dla turystyki	Liczba operacji tworzących infrastrukturę	Szt.	21	109,52%	100%
	Liczba operacji tworzących lub utrzymujących miejsca pracy	Szt.	21	109,52%	100%
Inkubatory smaku	Liczba operacji tworzących inkubatory kuchenne	Szt.	3	66,67%	33,33%
	Liczba operacji tworzących miejsca pracy	Szt.	3	66,67%	33,33%
Bliżej klienta	Liczba operacji dot. tworzenia lub rozwijania łańcucha dostaw produktów	Szt.	2	100%	100%
Nie tylko ryby	Liczba operacji dot. dywersyfikacji działalności	Szt.	6	100%	100%
	Liczba operacji tworzących miejsca pracy	Szt.	6	100%	100%
Zalew rybactwem stoi		Szt.	3	100,00%	33,33

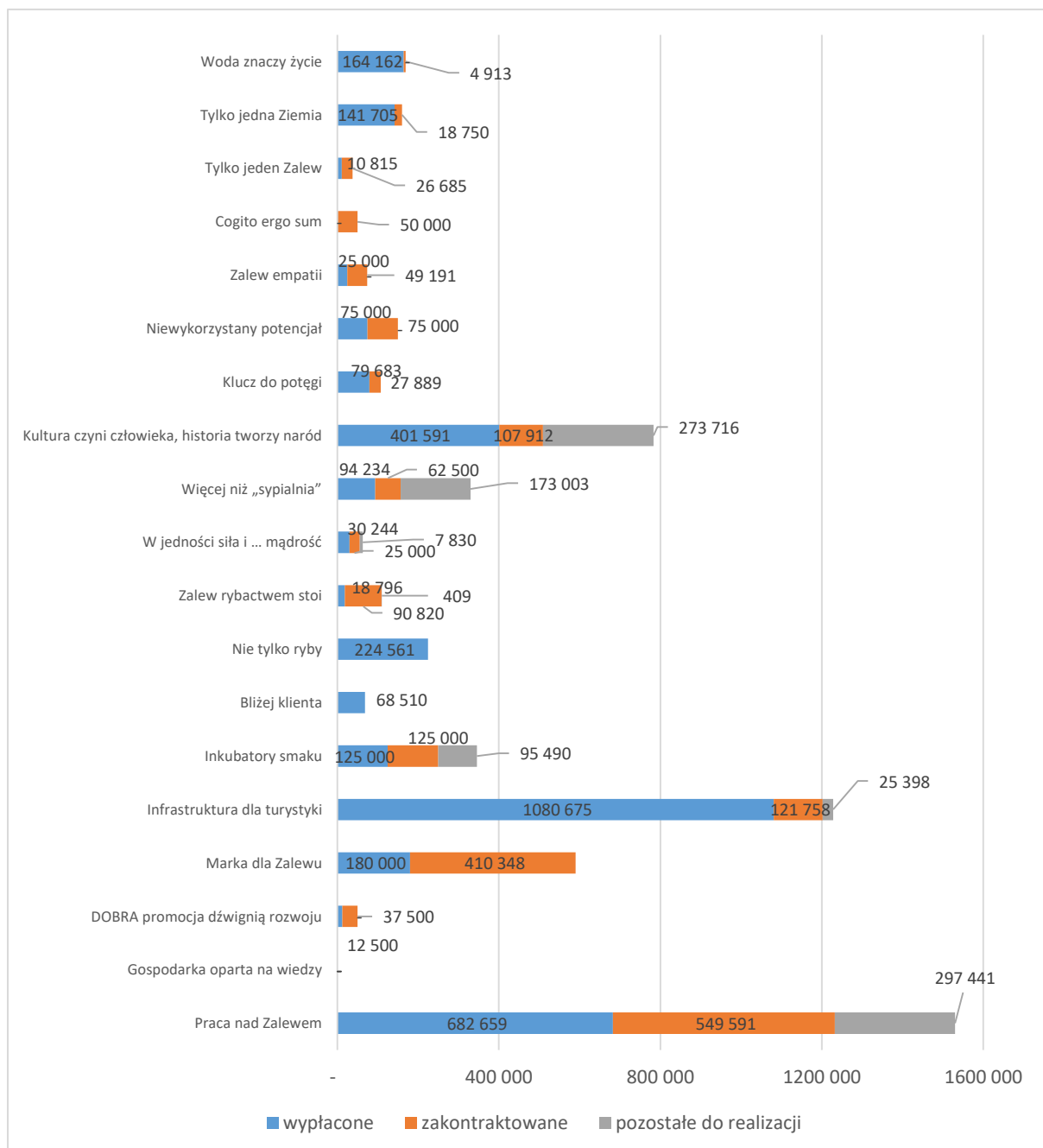
	Liczba operacji dotycz. rybackiego dziedzictwa	szt.	4	75,00%	25,00%
W jedności siła i ... mądrość	Liczba operacji dotycz. inicjowania współpracy	Szt.	11	90,91%	45,45%
Więcej niż „sypialnia”	Liczba operacji dotycz. aktywizacji społecznej i integracji	Szt.	36	58,33%	22,22%
Kultura czyni człowieka, historia tworzy naród	Liczba operacji dotyczących remontów obiektów	Szt.	15	46,67%	40,00%
	Liczba operacji dotyczących kultury i dziedzictwa	szt.	19	100,00%	73,68%
Klucz do potęgi	Liczba operacji dotycz. Edukacji	Szt.	16	100,00%	43,75%
Niewykorzystany potencjał	Liczba operacji dotycz. grup defaworyzow.	Szt.	2	100%	50%
	Liczba operacji dotycz. PES		2	100%	50%
Zalew empatii	Liczba operacji dotycz. grup defaworyzow.	Szt.	4	100%	50%
	Liczba projektów współpracy		1	100%	0%
Cogito ergo sum	Liczba operacji dotycz. edukacji ekologicznej	Szt.	10	100%	0
			2	100%	0
Tylko jeden Zalew	Liczba operacji dotycz. Współpracy	Szt.	3	100,00%	33,33%
Tylko jedna Ziemia	Liczba operacji dotycz. działalności gospodarczej	Szt.	6	100,00%	83,33%
Woda znaczy życie	Liczba operacji dotycz. ochrony wód i ryb	Szt.	4	50%	50%
	Liczba projektów współpracy	Szt.	2	50%	50%

Źródło: dane LGD

Postęp finansowy

Najwięcej środków w EURO wypłacono w ramach dwóch przedsięwzięć *Infrastruktura dla turystyki* (1 080 675 EUR) oraz *Praca nad Zalewem* (682 659 EUR). *Praca nad Zalewem* ma również zakontraktowaną najwyższą kwotę (549 591 EUR). Dużą kwotę zakontraktowaną ma również *Marka dla Zalewu* (410 348 EUR).

Tabela 14. Realizacja finansowa w EURO – stan na 31.12.2021 r.

Źródło: dane LGD

Opis projektów współpracy

Stowarzyszenie zrealizowało 5 projektów współpracy. Pierwszy, pt.: „ Dziedzictwo dla Przyszłości („ANCHOR”)” jest wspólnym projektem LGD Zalew Zegrzyński, LGD Aktywni Razem, LGD „Wspólny Trakt” oraz LAG Consorzio Alto Casertano (Włochy). Celem projektu jest integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców na rzecz wykorzystania potencjału grup

defaworyzowanych oraz rozwój i zachowanie dziedzictwa kulturowego obszarów lokalnych grup działania uczestniczących w projekcie. Cele są realizowane m.in. przez takie działania, jak: szkolenia z technik archiwizacji dokumentów, wzajemną wymianę doświadczeń między polskimi i włoskim LGD dotyczące archiwizacji społecznej, lokalne imprezy promujące dziedzictwo, konferencje międzynarodowe na temat efektów projektu, publikacja, mapa i film prezentujący historię polskich i włoskich społeczności wiejskich, a także stworzenie 4 zbiorów zapisów tej historii. Projekt był skierowany do osób młodych (do 35 lat) oraz starsze (50+) będące mieszkańcami obszarów partnerskich LGD.

Kolejnym projektem współpracy, w którym brała udział LGD Zalew Zegrzyński był projekt pt: „HESTIA - Culinary & Natural Heritage for Tourism and Identity / HESTIA – Dziedzictwo kulinarne i przyrodnicze dla turystyki i tożsamości”. Celem projektu był rozwój potencjału turystycznego obszarów współpracujących Lokalnych Grup Działania w zakresie turystyki kulinarnej i ekoturystyki. Projekt był zrealizowany we współpracy z LGD Aktywni Razem (partner koordynujący), LGD Cse Cserhatalja (Węgry). Cel główny to wymiana doświadczeń w zakresie tworzenia produktów turystyki kulinarnej i (eko)turystyki, wzajemną promocję produktów i usług kulinarnych i turystycznych, wykorzystanie i promocję dziedzictwa kulinarnego i przyrodniczego na obszarach LGD. Celem projektu było także zwiększenie szans młodzieży na rynku pracy poprzez zapewnienie wykwalifikowanych pracowników podmiotom gastronomicznym na obszarach LGD. Projekt był skierowany do lokalnych podmiotów gastronomicznych, młodzieży zainteresowanej pracą w gastronomii lub prowadzeniem placówek gastronomicznych, mieszkańców zainteresowanych promocją swoich własnych wyrobów, produktów lokalnych, a także turystyki kulinarnej i ekoturystyki.

„Mazowieckie Mazury - rozwój turystyki i rekreacji na obszarach LGD Zalew Zegrzyński i LGD AKTYWNI RAZEM” to kolejny projekt współpracy Stowarzyszenia, zrealizowany wspólnie z LGD Aktywni razem. Cel projektu został określony już w samej jego nazwie i był realizowany poprzez rozwój infrastruktury turystycznej, w tym miejsc informacji i obsługi turystycznej, publikację przewodników tematycznych, organizację wydarzeń i fora poświęcone turystyce wodnej na Mazowszu. Efektem końcowym miał być wzrost ruchu turystycznego nad Zalewem Zegrzyńskim. Projekt skierowany do właścicieli wybudowanej infrastruktury turystycznej, samorządów lokalnych, uczestników forów „Mazowieckie Mazury”.

Fishing Intelligently (Inteligentne Rybactwo) to kolejny projekt współpracy, zrealizowany przez Stowarzyszenie wspólnie z LGD „Mazurskie Morze” i LGD Pohjoisin Lappi (Finlandia). Celem projektu jest rozpropagowanie nieselektywnych technik śródlądowego połowu ryb, a efektem uzyskanie przez rybaków wiedzy nt. nieselektywnej metody połowów, wzrost świadomości dotyczący wpływu poszczególnych technik łowienia na środowisko, a długofalowo poprawa dobrostanu środowiska wodnego i jakości spożywanych ryb. Odbiorcami projektu są poza rybakami także turyści, lokalne władze odpowiedzialne za ochronę środowiska, a także inne podmioty, które wykorzystują zasoby turystyczne (np. firmy turystyczne).

Fishing Intelligently part. 2 (Inteligentne Rybactwo) jest kolejnym projektem współpracy zrealizowanym w partnerstwie z LGD Mazurskie Morze i LGD Pohjoisin Lappi (Finlandia). Celem tego było rozpropagowanie nieselektywnych technik śródlądowego połowu ryb poprzez realizację działań zwiększających wiedzę z zakresu tych technik przy udziale zagranicznej LGR i LGD Mazurskie Morze. Projekt ten skierowany był głównie do rybaków i społeczności obszarów rybackich, ale także do turystów oraz innych podmiotów i korzystających z lokalnych zasobów przyrodniczych. Dzięki projektowi poszerzyła się wiedza polskich rybaków z technik stosowanych w Finlandii, dzięki czemu stan środowiska i dobrostan ryb może ulec poprawie, a rybactwo stać się jeszcze bardziej zrównoważone.

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

Rozliczenie wskaźników oddziaływania nastąpić powinno po zakończeniu wdrażania strategii. Obecnie można jedynie w przybliżeniu określić trendy statystyczne i opinie mieszkańców. W przypadku pierwszego celu ogólnego założono spadek bezrobocia z 7% do 6. Dane za 2021 rok wskazują, że bezrobocie liczone jako liczba zarejestrowanych bezrobotnych jako odsetek liczby osób w wieku produkcyjnym wynosi na obszarze 3,3%. Trudno jednak spekulować jak wyglądać będzie wartość tego wskaźnika prawdopodobnie w połowie 2024 roku, w momencie rozliczenia się ostatniego z beneficjentów. Wskaźniki celu trzeciego i czwartego rozliczane będą na podstawie badań ankietowych, również po zakończeniu wdrażania strategii.

CEL OGÓLNY 1		Rozwój gospodarczy obszaru LGD Zalew Zegrzyński		
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego I	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2022 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Spadek wskaźnika bezrobocia	%	7,06	6,0	Dane PUP i GUS (liczba zarejestrowanych bezrobotnych jako odsetek liczby osób w wieku produkcyjnym)

CEL OGÓLNY 2		Zrównoważony rozwój sektora rybackiego		
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego II	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2022 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost sektora rybackiego na obszarze mierzony liczbą zatrudnionych	%	100	105	Dane Okręgu Mazowieckiego PZW

CEL OGÓLNY 3		Rozwój społeczny obszaru LGD Zalew Zegrzyński		
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego III	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2022 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost grupy mieszkańców pozytywnie oceniających rozwój społeczny obszaru LGD Zalew Zegrzyński	%	0	10	Ankieta LGD

CEL OGÓLNY 4		Zachowanie walorów środowiska obszaru LGD i przeciwdziałanie zmianom klimatu z wykorzystaniem innowacji organizacyjnych i technologicznych		
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego IV	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2022 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost odsetka mieszkańców obszaru aktywnie chroniących środowisko i klimat	%	0	10	Ankieta LGD

Ocena wpływu na kapitał społeczny

Poprawa sytuacji gospodarczej na obszarze LGD, stworzenie nowych miejsc pracy i wsparcie dla przedsiębiorców to były działania, które w największym stopniu wpłynęły na rozwój kapitału społecznego. LGD notuje największe zapotrzebowanie w tym obszarze, biorąc pod uwagę liczbę wpływających wniosków związanych z przedsiębiorczością.

Jako projekty o dużym potencjale budowania kapitału społecznego postrzegane są granty, jednak na obszarze LGD nie cieszą się dużym powodzeniem – w minionym okresie było 40 grantobiorców. Stowarzyszenie prowadziło działania zachęcające do składania wniosków, ale dużego zainteresowania nie było. Projekty grantowe są trudne, bo beneficjenci dostają bardzo małe środki i trzeba dużo zrobić, żeby taki projekt przygotować. Dodatkowo odstrasza ludzi związana z projektami grantowymi biurokracja, która zabija inicjatywę. Początkowo LGD przeznaczyła na granty ponad 2,5 mln, potem większość środków zostało wycofanych.

Na budowanie kapitału społecznego wpływa też wsparcie rozwoju infrastruktury, bo mieszkańcy korzystają z wybudowanych lub wyremontowanych obiektów. LGD na rozwój infrastruktury przeznaczyła bardzo dużo środków, które pochodziły zarówno z PROW, jak i fundusz rybackiego (70% fundusz rybackiego zostało wydane na rozwój infrastruktury).

Przedsiębiorczość

Jednym z głównych celów LGD jest zapobieganie exodusowi mieszkańców do miasta, a więc rozwój przedsiębiorczości jest warunkiem koniecznym realizacji celu. Ludzi w miejscu zamieszkania może zatrzymać tylko praca, tworzenie nowych miejsc pracy. Sytuacja optymalna, najbardziej związująca ludzi z miejscem zamieszkania, to tworzenie miejsc pracy przez samych ludzi, czyli podejmowanie działalności. Podejmowanie działalności jest jednym z priorytetów LGD i cieszy się tu dużym powodzeniem, na nie też przeznaczają się najwięcej środków. Na podejmowanie działalności są też przeznaczane środki z funduszu rybackiego, ale tu stworzenie miejsca pracy jest warunkiem koniecznym, żeby w ogóle ubiegać się o środki.

W przyszłości LGD chciałoby działać na analogicznych zasadach. Nie ma natomiast pewności czy mieszkańcy będą zainteresowani składaniem wniosków, jeśli premia za podejmowanie działalności będzie wynosić tylko 60% - 65% - do tej pory wynosiła 100%.

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Większość działań LGD było związanych z rozwojem turystyki i produktu lokalnego. Realizowano projekty z rozwoju usług dla ludności, w tym usług turystycznych. Kryterium było bazowanie na produkcie lokalnym i turystycznym, przetwórstwo. 1/3 wniosków wiązała swoją

aktywność z produktem lokalnym. Działania LGD w dużym stopniu wspierały dbanie o dziedzictwo kulturowe i zabytki. Na te działania przeznaczono ponad 2 miliony zł.

LSR w dużym stopniu przyczyniła się do budowania potencjału turystycznego, poprzez wspieranie przede wszystkim turystyki zrównoważonej. Do tej pory budowano na obszarze LGD ośrodki konferencyjno - szkoleniowe, duże obiekty, których właścicielami są mieszkańcy Warszawy lub instytucje. LGD postawiła na tworzenie obiektów, z których korzystają mieszkańcy, ale także występowała z propozycjami atrakcji turystycznych dla przyjezdnych (pakiety przyjazdowe), żeby korzystali z różnych oferowanych im sposobów spędzania wolnego czasu . Turystyka jest priorytetem LGD w przyszłości.

Grupy defaworyzowane

Spośród grup, które zostały określone jako defaworyzowane, z działań LGD najbardziej skorzystały osoby młode, do 35 lat, bo głównie do nich była skierowana oferta dotycząca podejmowania działalności gospodarczej. Skorzystały także kobiety, w mniejszym stopniu seniorzy, osoby niepełnosprawne natomiast nie wchodziły w te projekty, ale infrastruktura była przystosowywana do ich potrzeb.

Innowacyjność

Innowacyjność miała dla LGD duże znaczenie, starano się, żeby każdy projekt był w miarę możliwości innowacyjny i wnioskodawcy mieli elementy innowacyjności w swoich wnioskach, dzięki czemu otrzymywali dodatkowe punkty. Nie były to patenty, bardziej rozwiązania, które do tej pory nie były znane na obszarze działania LGD, najczęściej zakupy nowoczesnych sprzętów.

Projekty współpracy

Projekty współpracy były formą, z której LGD korzystała w sposób bardzo rozwinięty. Była jedną z najbardziej aktywnych na Mazowszu grup, wykorzystała na nie całą pulę środków – 1,3 mln zł. Zrealizowała 5 projektów, w tym jeden inwestycyjny.

Projekty współpracy są bardzo dobrym narzędziem, LGD chciałaby, żeby dalej funkcjonowały na podobnych zasadach jak do tej pory, prawdopodobnie jednak zostaną one zastąpione przez projekty partnerskie.

Największą wartością projektów współpracy jest to, że zaangażowani się do nich głównie młodzi ludzie – młodzież, studenci. Dzięki tym projektom, biorący w nim udział uczyli się współpracy, aktywizowali się, także w kierunku dbania o wspólnotę lokalną, seniorów, zdobywali umiejętności, które wykorzystają w przyszłej pracy, poznawali techniki informatyczne, metody

nagrywania, robienia filmów, brali udział w projekcie kulinarnym, podczas którego poznawali tradycje regionu.

Dla LGD prefinansowanie projektów współpracy (co stanowi 1/3 potrzebnych środków) nie było problemem, bo Stowarzyszenie dysponuje pieniędzmi ze składek członkowskich. Przez lata kumulowały się środki, więc nie było problemu z wyłożeniem 1 mln zł na sfinansowanie projektu.

Ocena działalności LGD

Współpraca z samorządem układa się bardzo dobrze, LGD ma pełne zaufanie do samorządów powiatowych i gminnych.

Najbardziej rozbudowany w LGD jest sektor społeczny – z tego sektora jest najwięcej członków, ale ich aktywność mogłaby być większa. Jeżeli planuje się, że projekty współpracy byłyby zastąpione partnerskimi, to może być problem z zaangażowaniem się organizacji pozarządowych w realizację takich projektów. Zakładają one bowiem konieczność prefinansowania, a organizacje pozarządowe nie mają pieniędzy. Ewentualnie w grę wchodziłyby małe projekty, bo dużych, także międzynarodowych zrealizować nie będą w stanie.

Przedsiębiorcy po otrzymaniu środków pozostają w kontakcie z LGD, która korzysta z ich pomocy. Stają się oni często sponsorami nagród do różnych imprez i konkursów organizowanych przez LGD.

LGD stara się aktywnie uczestniczyć i współpracować z różnymi organizacjami, np. współtworzyła lokalną organizację turystyczną, a projekty, które w zakresie turystyki są przygotowywane przez LOT, LGD finansuje i pomaga wypracowywać. Współpracuje z samorządami w zakresie organizacji wydarzeń kulturalnych, współfinansuje nagrody, uczestniczy w kapitułach konkursów, bierze aktywny udział w wydarzeniach.

Własną imprezą LGD jest Festiwal Aktywności Społecznej i Kulturalnej Sołectw, która od 12 lat odbywa się raz w roku. Jest to największe wydarzenie w okolicy, bierze w nim udział kilka tysięcy osób. Festiwal Sołectw co roku odbywa się w innym miejscu, a gmina na której terenie się odbywa, jest współorganizatorem, zaangażowany jest też powiat legionowski. Nagrody finansują starostowie powiatów – legionowski, wyszkowski i wołomiński LGD jest także włączana w działalność w sąsiednich obszarach, dzięki czemu jest możliwa wymiana doświadczeń i promocja własnej działalności.

Lepsza realizacja LSR jest możliwa tylko po zwiększeniu środków finansowych, zapotrzebowanie jest trzykrotnie wyższe niż środki, którymi LGD dysponuje. LGD nie ma żadnego wpływu na zmniejszenie bezrobocia, bo to polityka gospodarcza kraju ma na to wpływ. Np. w strategii sprzed kilku lat największym problemem było bezrobocie, które w ciągu kilku lat zmniejszyło się, a nawet powstał problem, że trudno znaleźć ludzi do pracy.

Pojawiają się obawy o ewentualną likwidację podejścia LEADER, którego idea jest dlatego taka cenna, że jest to sterowanie oddolne. Kolejną zaletą podejścia LEADER są mierzalne kryteria które aktualnie bardzo dobrze funkcjonują.

Ocena procesu wdrażania

W tym okresie programowania LGD nie odnotowało problemów finansowych.

Jeśli chodzi o problemy z wdrażaniem projektów, to pandemia i inflacja spowodowały, że kilku beneficjentów w ogóle zrezygnowało z ich wdrażania. Dwa wnioski wycofano ze względu na galopującą inflację.

Natomiast jeśli chodzi o pytanie, czy wnioski są przyjazne, to LGD wielokrotnie zadawało to pytanie wnioskodawcom. Poza drobnymi zmianami, wnioskodawcy generalnie je akceptują. Wnioskodawcy znają procedury, bo muszą znać kryteria i zabiegają o każdy punkt.

Wśród kryteriów LGD jest wiele takich, które dotyczą współpracy lokalnej i pracy na rzecz LGD. Generalnie LGD korzysta z kryteriów, które sprawdziły się w poprzednim okresie programowania, czasami ma miejsce ich uszczegółowianie, doprecyzowywanie, dostosowywanie (projekty grantowe). Trudno powiedzieć, czy kryteria pozwoliły wybrać najlepsze wnioski, bo w ostatnich naborach nie było dużo więcej wniosków niż dostępnych funduszy. Na 10-15 grantów na utworzenie działalności, do LGD wpłynęło 1-2 wniosków więcej. Trudno więc mówić, że najlepsze wygrywały. Pomocne w ocenie są kryteria lokalne – współpraca z LGD, praca na rzecz festiwalu, fiszki projektowe, udział w wyjazdach studyjnych, szkoleniach.

W pierwotnym kształcie strategii LGD starało się, żeby była ona jak najbardziej uniwersalna, żeby dawała możliwości realizacji przeróżnych projektów, żeby odpowiadała analizie SWOT. To spowodowało, że tych wskaźników było bardzo dużo i część z nich była niemożliwa do zrealizowania. Potem, w związku ze zmieniającą się sytuacją gospodarczą, pozwolono na zmiany tych wskaźników, zostały dostosowane, do możliwości realizacji.

Problemem są wnioski, z których wypełnianiem wnioskodawcy mają kłopoty. Po dwóch godzinach konsultacji, wnioskodawcy cały czas popełniają te same błędy. Szczegółów jest tyle, że przeciętny beneficjent nie jest w stanie ich ogarnąć. Często wspierają się konsultantami. Jeśli zlecają to firmie zewnętrznej, to często takie wnioski są odrzucane, bo te firmy nie rozumieją specyfiki LEADERA.

Wartość dodana podejścia LEADER

Dzięki powstaniu LGD wzrosła komunikacja między partnerami. Organizowane są wyjazdy studyjne, szkolenia, festiwale, najaktywniejsi przedsiębiorcy współpracują z sobą,

stowarzyszenia, które są członkami LGD też współpracują z sobą. Jest grupa osób, które od początku są w LEADERze (od 2006) – sami się kontaktują jak trzeba. Są członkowie LGD, którzy nigdy sami nie składali wniosków, ale są członkami LGD, bo we współpracy na rzecz LEADERA widzą możliwość samorealizacji. Wartością dodaną jest tu forum wymiany doświadczeń – współpracują z sobą gospodarczo, bazują na firmach znanych na obszarze.

Jeśli chodzi o wykorzystanie infrastruktury, to nie ma miejsc, gdzie infrastruktura powstałaby, a nie byłoby tam wykorzystywana. Powstał dom kultury w Olszewnicy Starej, tętni dziś życiem, prowadzona jest tam szeroka działalność społeczna, z której korzysta wielu mieszkańców. Aktywność społeczna bardzo wzrosła, co na pewno należy wiązać z rozwojem samorządności i pojawieniem się LGD. Na terenie LGD jest bardzo wysoka frekwencja wyborcza.

LGD stara się o promocję swoich wytworów, czego przejawem jest to, że jednym z kryteriów wyboru jest promocja LGD – przyszły beneficjent zobowiązuje się do wywieszenia tablicy, informacji o przedsięwzięciu w internecie, artykułu w lokalnej gazecie, zachęcającego do odwiedzenia obiektu. Mieszkańcy i turyści muszą być poinformowani.

Proces tworzenia strategii był szeroko w każdej gminie konsultowany z mieszkańcami, ale pojawiają się osoby, które przychodzą z pomysłami i okazuje się, że one nie bardzo wpisują się w kryteria. W przyszłym okresie programowania strategia też powinna być w miarę uniwersalna.

Komplementarność strategii LGD wynikała z celu, a głównym celem było zatrzymanie mieszkańców, młodych ludzi, w miejscu zamieszkania. Działania prowadzące do celu muszą być powiązane - usługi publiczne, funkcjonowanie zawodowe, szkoły, żłobki, bo przybywa dzieci.

Dodatkowe pytania badawcze

Współpraca z Samorządem Województwa układa się dobrze, o ile w poprzednim okresie programowania trzeba było bardzo długo czekać na weryfikację wniosków, tak teraz zachodzi to szybciej.

Lokalna Sieć Działania na Mazowszu, choć niesformalizowana, to działa dobrze. Funkcjonuje w niej ok 20 aktywnych grup, jest dobry przepływ informacji, wymiana doświadczeń, można też bezpośrednio współpracować z Polską Siecią LGD.

7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Realizacja rzeczowa i finansowa przebiega zgodnie z założonym planem. W trakcie wdrażania strategii nie wystąpiły znaczące trudności w osiągnięciu wskaźników. W początkowej fazie realizacji strategii problemem był zbyt rozbudowany i szczegółowy katalog wskaźników, ale konsultacje społeczne oraz zgoda SW doprowadziły do unormowania sytuacji. Ważnym czynnikiem wpływającym na osiągnięcie wskaźników były rezygnacje wnioskodawców z realizacji operacji. Przyczyną, oprócz kwestii losowych, był długi czas pomiędzy napisaniem wniosku, a jego realizacją. Nawet w czasach przed inflacją, covid19 i niepewnością sytuacji gospodarczej problem ten był istotny, a dodatkowo przedłużane terminy weryfikacji wniosków w Urzędzie Marszałkowskim zdecydowanie go nie łagodziły. Jest to problem systemowy, ale nie można go pominąć ponieważ w istotny sposób wpływa na funkcjonowanie LGD.

Partnerstwo złożone z 3 sektorów funkcjonuje poprawnie. Samorządy stanowią dla LGD pewien szkielet organizacyjny, a dzięki sprawnie działającym urządcom, wykwalifikowanym pracownikom oraz systematycznym składkom mają pewną pozycję w strukturze. Stowarzyszenie stanowi dla gmin ważną platformę współpracy i oferuje pewne, chociaż stosunkowo nieduże fundusze. Za oddolność podejścia całego Partnerstwa odpowiadają organizacje pozarządowe. Dzięki szeroko zakrojonej aktywizacji prowadzonej przez biuro LGD oraz organizowaniu i uczestnictwu w wielu inicjatywach relacje z NGO są szerokie i systematyczne. Duże znaczenie w budowaniu tych relacji mają granty jako materialna forma wspólności interesów. Również przedsiębiorcy starają się włączać w działalność stowarzyszenia. Przekazują darowizny na działalność stowarzyszenia oraz fundują nagrody m.in. na Festiwal Aktywności Społecznej i Kulturalnej Sołectw. Niektórzy członkowie z sektora gospodarczego zachęcają także inne podmioty do członkostwa i aktywnego włączenia się w działalność LGD. Dzięki dobrym relacjom z przedsiębiorcami LGD może korzystać z wielu usług na bardzo korzystnych warunkach. Przedsiębiorcy również chętnie włączają się w miarę swoich możliwości w uatrakcyjnienie pobytów gości LGD, w tym również delegacji zagranicznych.

Budowanie kapitału społecznego to przede wszystkim działania na rzecz organizacji pozarządowych oraz lokalnych liderów. Pierwszą metodą wsparcia jest pobudzanie aktywności społecznej przez różnego rodzaju imprezy, konkursy i festiwale. To pracowita metoda ale dająca dużo satysfakcji i pozwalająca dostrzec rezultaty. W ten wymiar wpisują się również działania sieciujące i budujące wspólnotowość. Drugim narzędziem są granty. Sama idea operacji grantowych jest idealna do wspierania oddolnych inicjatyw mieszkańców. Średniej wielkości kwoty i szeroki wachlarz inicjatyw, które można dofinansować stanowią niezaprzeczalną zaletę grantów. Wadą jest biurokracja, skomplikowanie procedury, długość tej procedury, brak zapewnienia pełnego systemowego prefinansowania, obarczenie LGD odpowiedzialnością od ryzyka niewykonania całości grantu czy wreszcie uciążliwość procedur

kontrolnych. Wszystko to sprawia, że granty nie spełniają pokładanych w nich nadziei i LGD musiało wycofać się ze znacznej ich części. Trzecim filarem budowania kapitału są inwestycje infrastrukturalne. Jest to pośrednia forma wspierania aktywności społecznej ale dzięki niej budowana jest baza do dalszych działań. Rekomendacją jest utrzymanie balansu pomiędzy powyżej opisanymi metodami z naciskiem na budowanie rozwiązań komplementarnych, szczególnie w zakresie wykorzystania infrastruktury do działań animacyjnych i projektów miękkich.

Realizacja dwufunduszowej strategii jest nie lada wyzwaniem, ale również pozwala zastosować synergii różnych funduszy na jednym obszarze. Dotyczy to infrastruktury, która służyć może wszystkim mieszkańcom obszaru, niezależnie z jakich funduszy powstała. Drugim przedsięwzięciem jest wsparcie przedsiębiorczości, które w ramach PO RYBY może być kierowane poza sektor rybacki. Dzięki łączeniu dwóch funduszy w jednej organizacji łatwiej szukać synergii pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami i wykorzystywać zasoby do rozwiązywania uniwersalnych problemów społeczności. Wydaje się, że szczególnym przykładem potrzeby komplementarności w tym wymiarze jest turystyka i intencja wzmacniania atrakcyjności turystycznej obszaru w ramach inicjatyw podejmowanych przez LGD.

Osiągnięcie pełnej realizacji strategii i wykorzystanie całego budżetu wymaga dobrej jakości wniosków. LGD wykorzystuje w tym celu obydwa dostępne narzędzia. Pierwszym jest bezpłatne doradztwo świadczone wnioskodawcom. Z uwagi na obszerne procedury i trudny wniosek to dzięki szkoleniom i doradztwu prowadzonemu przez pracowników biura wnioskodawcy potrafią poruszać się w skomplikowanym gąszczu administracyjnym. Drugim narzędziem jest Rada LGD, której zadaniem jest ocena wniosków. Wybór najlepszych wniosków gwarantuje ich realizację i w konsekwencji osiągnięcie wskaźników. W swej pracy członkowie posługują się lokalnymi kryteriami wyboru. Od jakości kryteriów zależy jakie wnioski zostaną przekazane do realizacji. Dlatego rekomendacją dla LGD jest dalsze i ciągłe działania na rzecz podnoszenia jakości kryteriów, stały monitoring i analiza występujących problemów.

Biuro nie ma statusu organu Stowarzyszenia, ale pełni w nim kluczową rolę. Skupia na sobie większość działań ukierunkowanych na realizację strategii i w praktyce te działania wykonuje. Ogłasza nabory, prowadzi szkolenia i doradztwo, przyjmuje weryfikuje wnioski, wspomaga Radę w ocenie, przygotowuje dokumentację, prowadzi projekty współpracy, plan komunikacji, promocję i wiele innych. Jednocześnie oceny pracy biura są bardzo wysokie, zarówno wśród członków LGD jak i wnioskodawców. Szczególnie symptomatyczne jest to, że nawet wnioskodawcy, którzy nie otrzymali dofinansowania i którzy negatywnie ocenili wszystkie aspekty procesu o pracy biura wyrażali się w samych superlatywach. Ważnym czynnikiem dobrego funkcjonowania biura jest łączenie w jednej osobie dyrektora i Prezesa Zarządu. Bliskość realnych problemów, szybkości podejmowania działań, brania odpowiedzialności

sprawia, że sprawność biura znacząco wzrasta. Nie pozostaje nic innego niż pogratulować skuteczności pracy biura i rekomendować dbałość nie tylko o sprawy formalne ale również atmosferę i warunki pracy.

Ewaluacja końcowa wymagała od wszystkich członków Stowarzyszenia wyjątkowej pracy. Krótki czas realizacji badań sprzyjał kumulowaniu działań. Niemniej wsparcie i zaangażowanie władz LGD, pracowników i członków LGD zapewniło sukces realizacji wszystkich założonych działań. Na koniec należy jeszcze raz podziękować wszystkim, którzy wnieśli wkład w powstanie tego opracowania, czy to poprzez przygotowanie dokumentów, zestawień, uczestnictwo w wywiadach grupowych i indywidualnych, czy też poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

8. Spis tabel i wykresów

Wykresy

Wykres 1.	W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?	18
Wykres 2.	W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?	18
Wykres 3.	Ocena gminy na wymiarach	19
Wykres 4.	Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowania gminy	20
Wykres 5.	Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?	21
Wykres 6.	Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?	21
Wykres 7.	Powody zmiany miejsca zamieszkania	22
Wykres 8.	Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	22
Wykres 9.	Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?	23
Wykres 10.	Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	23
Wykres 11.	Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?	24
Wykres 12.	Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?	25
Wykres 13.	Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?	26
Wykres 14.	Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD	26
Wykres 15.	Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD	27
Wykres 16.	Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?	28
Wykres 17.	Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?	28
Wykres 18.	Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?	29

Wykres 19. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców? 29

Wykres 20. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania Zalew Zegrzyński? 32

Tabele

Tabela 1. Ludność ogółem 13

Tabela 2. Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym..... 13

Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem 14

Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego 14

Tabela 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności 15

Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej ogółem 15

Tabela 7. Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności 16

Tabela 8. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym... 16

Tabela 9. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców 17

Tabela 10. Bezrobotni zarejestrowani ogółem 17

Tabela 11. Doradztwo w liczbach 30

Tabela 12. Funkcjonowanie organów 31

Tabela 13. Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r. 35

Tabela 14. Realizacja finansowa w EURO – stan na 31.12.2021 r. 37

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Narzędzia badawcze

9.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:

1. Jak wnioskodawca dowiedział się o konkursie, skąd pochodzi wiedza o LGD i jak jest ona znacząca;
2. Pomysł na projekt - skąd pochodził, czy ktoś pomagał w konceptualizacji, czy wynajmowano firmę lub osobę do pomocy w opracowaniu wniosku;
3. Zakres pomocy ze strony LGD, doświadczenia związane z doradztwem;
4. Znajomość wniosku i procedury, trudności z wypełnianiem wniosku;
5. Ocena wniosku w LGD, doświadczenia i opinie o kryteriach oraz ocenie przez Radę LGD;
6. Proces administracyjny po dokonaniu wyboru operacji do dofinansowania;
7. Ogólna ocena kontaktów z LGD w czasie opracowania wniosku, oceny i wyboru oraz realizacji
8. Podejście kontrfaktyczne: czy jeszcze raz spróbowałby wnioskować do LGD;
9. Podejście kontrfaktyczne: czy zrealizował pomysł mimo braku dofinansowania (dla osób, które nie uzyskały dofinansowania)
10. Podsumowanie i ogólne opinie o trudnościach i dobrych stronach procesu.

9.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:

1. Czy w Pana/Pani gminie ludzie są aktywni. Czy jest dużo organizacji pozarządowych?
 - a. Czy działania LGD w jakiś sposób wpływają na rozwój aktywności społecznej mieszkańców (kapitału społecznego)?
2. Czy ludzie są w tej gminie przedsiębiorczy. Czy dla rozwoju obszaru lepsze są środki na podejmowanie czy na rozwój działalności gospodarczej?
3. A jak już rozmawiamy o ludziach, którzy tu mieszkają. W jakiej grupie należałoby szukać ludzi, którzy sobie nagorzej radzą. Takich którzy wymagają najpilniejszej pomocy? (młodzież, seniorzy, niepełnosprawni)
4. Jeśli chodzi o kulturę i turystykę. Czy działania LGD jakoś wpłynęły na rozwój obszaru w tej dziedzinie?
5. Przejdźmy teraz do tego jak działa LGD. Jak wygląda komunikacja i współpraca pomiędzy gminami a LGD.
6. Czy ta współpraca pozwala działać efektywnie? Jak duży wpływ na to co robi i jak działa LGD mają władarze gmin partnerskich?
7. Czy LGD dobrze widać w gminach. Czy pojawia się na dożynkach, organizuje konkursy, wyjazdy. Czy mieszkańcy wiedzą, że taka organizacja działa tu na obszarze.
8. W czym należałoby szukać największej zalety istnienia LGD?
9. Czy jest coś co można by poprawić w działaniach LGD?

9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD

Funkcjonowanie LGD

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 opracowanej wspólnie z mieszkańcami naszego regionu. Strategia ta realizowana jest przez szereg przedsięwzięć, których zadaniem jest rozwiązywanie potrzeb mieszkańców.

W ramach podsumowań wdrażania programu oraz wypełniając zapisy zawarte w Strategii przygotowaliśmy ankietę. Zarówno podczas tworzenia dokumentu jak i teraz Państwa zdanie jest dla nas niezmiernie istotne.

Wszystkie dane pozyskane w ramach tej ankiety będą traktowane poufnie, a analizy dotyczyć będą jedynie uogólnionych opinii.

Prezes LGD

Edward Trojanowski

1. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Bardzo dobrze
2. Raczej dobrze
3. I dobrze i źle
4. Raczej źle
5. Bardzo źle
6. Trudno powiedzieć

2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
--	--	--------------------------	--------------------	------------------------	------------------------------

1.	Godziny pracy biura LGD są dogodne dla klientów				
2.	Strona internetowa zawiera aktualne informacje				
3.	Odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD				
4.	Łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD				

3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy				
2.	Pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki				
3.	Pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad				
4.	Pracownicy są mili i uprzejmi				

4. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 najważniejsze kanały pozyskiwania informacji

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Bezpośrednie kontakty z Władzami LGD
2. Bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura
3. Walne zebranie członków
4. Oficjalna strona internetowa LGD
5. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w miejscowościach na terenie LGD
6. Portale społecznościowe

7. Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów (warsztaty, imprezy)
8. Informacja bezpośrednia w siedzibie (biurze) LGD
9. Inne sposoby

5. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Ankieta papierowa
2. Ankieta elektroniczna
3. Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD
4. Kontakt mailowy
5. Kontakt telefoniczny
6. Kontakt poprzez portal społecznościowy (np. czat z pracownikiem LGD)
7. Panel dyskusyjny po zakończeniu szkoleń i spotkań (możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag)
8. Inny

6. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? Proszę wskazać nie więcej niż 3 najważniejsze źródła.

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Z własnego doświadczenia
2. Z rozmów z mieszkańcami
3. Z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.
4. Z mediów (lokalna prasa, telewizja, radio)
5. Z Internetu (portale, wortale, fora dyskusyjne)
6. Z badań społecznych i analiz gospodarczych
7. Z innych źródeł

7. Czy nabory wniosków ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców

2. W większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców
3. Często miały się z potrzebami mieszkańców
4. Prawie w ogóle nie odpowiadały na potrzeby mieszkańców
5. Trudno powiedzieć

8. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Źle	Bardzo źle	Nie mam zdania
1.	Atrakcyjności turystycznej						
2.	Promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki						
3.	Infrastruktury i oferty kulturalnej						
4.	Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej						
5.	Infrastruktury drogowej						
6.	Zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów						
7.	Tożsamości mieszkańców z regionem						
8.	Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych						
9.	Działań na rzecz bezrobotnych						
10.	Działań na rzecz osób przed 35 rokiem życia						
11.	Działań na rzecz osób po 50 roku życia						
12.	Działań na rzecz kobiet						
13.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem						
14.	Sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy						

9. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

10. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

(Prosimy o zaznaczenie „x” 4 najważniejszych)

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki
2. Infrastruktura i oferta kulturalna
3. Infrastruktura i oferta sportowa, rekreacyjna i turystyczna
4. Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)
5. Aktywność społeczna mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne)
6. Działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem, integracja społeczna
7. Działania wynikające z inicjatywy mieszkańców, inteligentne wioski
8. Warunki życia osób niepełnosprawnych, wspieranie
9. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem
10. Działania umożliwiające podjęcie pracy przez osoby przed 35 rokiem życia
11. Działania umożliwiające podjęcie pracy przez osoby po 50 roku życia
12. Działania umożliwiające podjęcie pracy przez kobiety
13. Działania ułatwiające założenia i prowadzenia działalności gospodarczej
14. Podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych, a także innowacji
15. Nabywanie podstawowych kompetencji i umiejętności

16. Tworzenie placówek wsparcia dziennego dla seniorów

Proszę o podanie kilku informacji o sobie, wyłącznie w celach statystycznych

11. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Dąbrówka
2. Jabłonna
3. Nieporęt
4. Serock
5. Somianka
6. Radzymin
7. Wieliszew
8. Inna gmina

12. Płeć

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

13. Do jakiej kategorii wiekowej może się Pan(i) zaliczyć?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. od 18 do 24 lat
3. od 25 do 35 lat
4. od 36 do 50 lat
5. więcej niż 50 lat

14. Do jakiej kategorii może się Pan(i) zaliczyć?

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Rolnikiem
2. Członkiem organizacji społecznej (stowarzyszenie, fundacja, KGW, OSP, klub sportowy)
3. Przedsiębiorcą
4. Reprezentantem podmiotu z sektora publicznego (gmina, dom kultury,
5. Mieszkańcem obszaru LGD Zalew Zegrzyński
6. Rybakiem

7. Żadne z powyższych

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD

Poziom satysfakcji mieszkańców

Zapraszamy Państwa – mieszkańców naszego regionu do wyrażenia opinii na temat warunków życia w naszej gminie. Ankieta jest anonimowa a jej wyniki posłużą wyłącznie temu, aby dostosować Lokalną Strategię Rozwoju do potrzeb mieszkańców i regionu.

Wszystkie dane pozyskane w ramach tej ankiety będą traktowane poufnie, a analizy dotyczyć będą jedynie uogólnionych opinii.

Prezes LGD Edward Trojanowski

1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie

5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

3. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Źle	Bardzo źle	Nie mam zdania
1.	Atrakcyjności turystycznej						
2.	Promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki						
3.	Infrastruktury i oferty kulturalnej						
4.	Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej						
5.	Infrastruktury drogowej						
6.	Zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów						
7.	Tożsamości mieszkańców z regionem						
8.	Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych						

9.	Działań na rzecz bezrobotnych						
10.	Działań na rzecz osób przed 34 rokiem życia						
11.	Działań na rzecz osób po 50 roku życia						
12.	Działań na rzecz kobiet						
13.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem						
14.	Sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy						

4. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	nie wiem
1.	Uczestniczę w wydarzeniach organizowanych w gminie (kulturalnych, rekreacyjno-sportowych, obchodach świąt etc.)					
2.	Biorę udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń (sam(a) albo w ramach grupy, do której należę)					
3.	Należę do stowarzyszenia/organizacji pozarządowej (stowarzyszenie, fundacja)					
4.	Należę do nieformalnej grupy społecznej (koła gospodyń etc.)					
5.	Mam możliwości, by wypowiadać się na temat ważnych zagadnień (dotyczących gminy i mojej miejscowości)					
6.	Jestem członkiem rady/komitegu (np. w szkole, klubie sportowym, przedsiębiorstwie)					

7.	Znam najważniejsze fakty historyczne dotyczące mojej miejscowości/gminy					
8.	Potrafię wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy					
9.	Na terenie mojej gminy mogę rozwijać się zawodowo					
10.	W mojej gminie powstaje wiele firm					
11.	W mojej gminie chętnie inwestują przedsiębiorcy					
12.	Na terenie mojej gminy są sprzyjające warunki dla turystów i osób przyjezdnych					

5. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

6. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. tak
2. nie

7. Jakie są powody?

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Trudny dostęp do edukacji
2. Trudny dostęp do instytucji kultury

3. Utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi
4. Brak perspektyw zawodowych
5. Powody osobiste/ rodzinne
6. Inne (jakie?)

8. Czy w Pana/i gminie, począwszy od 2016 r. realizowano projekty ze środków unijnych?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Nie

9. Ile projektów zrealizowano?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Od 1 do 5
2. Od 6 do 10
3. Więcej niż 10
4. Nie wiem/trudno powiedzieć

10. Czy projekty te poprawiły warunki życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Trudno powiedzieć
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

11. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

12. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Ani tak, ani nie
3. Nie

13. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

14. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Trudno powiedzieć
3. Nie

15. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (Prosimy o zaznaczenie „x” trzech najważniejszych)

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki
2. Infrastruktura i oferta kulturalna
3. Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna
4. Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)
5. Infrastruktura drogowa
6. Aktywność społeczna mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne)
7. Działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem
8. Działania wynikające z inicjatywy mieszkańców
9. Warunki życia osób niepełnosprawnych
10. Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych
11. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem
12. Działania na rzecz osób do 25 roku życia
13. Działania na rzecz seniorów
14. Działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu

16. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania Zalew Zegrzyński?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak znam, słyszałam/em
2. Nie znam, nie słyszałam/em

17. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. od znajomych, sąsiadów
2. w instytucji (urząd, szkoła)
3. z lokalnej prasy
4. widziałem/am działania LGD
5. uczestniczyłem/am w działaniach LGD/ brałem/am udział w projekcie

18. Status na rynku pracy:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Osoba (fizyczna, prawna lub inna) prowadząca działalność gospodarczą
2. Zatrudniony/a w rolnictwie
3. Zatrudniony/a poza rolnictwem
4. Uczący się/studiujący
5. Osoba bezrobotna
6. Inny typ, jaki?

19. Płeć:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

20. Niepełnosprawność:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Osoba niepełnosprawna, posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności
2. Osoba pełnosprawna

21. Wykształcenie:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. podstawowe
2. zasadnicze zawodowe
3. średnie
4. policealne
5. licencjat, inżynier
6. wyższe magisterskie
7. inne

22. Wielkość gospodarstwa rolnego:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. nie posiadam gospodarstwa rolnego
2. do 5 ha
3. 6-10 ha
4. 11-20 ha
5. 21-50 ha
6. >50 ha

23. Wiek

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. 18 do 25 lat
3. 26-35 lat
4. 36-50 lat
5. więcej niż 50 lat

24. Miejsce zamieszkania:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Dąbrówka
2. Jabłonna
3. Nieporęt
4. Radzymin
5. Serock
6. Somianka
7. Wieliszew

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

1. Wprowadzenie
 - a. Przedstawienie moderatora, opisanie celu badania, anonimowości uzyskanych odpowiedzi, konieczność nagrywania wywiadu z uwagi na późniejszą analizę wyników
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
 - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
6. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - a. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
7. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwala na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jak jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Zakończenie spotkania

Czas trwania 120 minut